

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การประเมินโครงการบำบัดรักษาผู้ป่วยโรคมะเร็งแบบองค์รวมบนฐานสมานัตตปัญญาของอโรคยศาล วัดคำประมง จังหวัดสกลนคร มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ ๑) ประเมินปัจจัยนำเข้าของการดำเนินงานโครงการ เกี่ยวกับความพร้อมของบุคลากรในโครงการ ความพร้อมของผู้ป่วยและญาติต่อการรักษา ความพร้อมของอาคารสถานที่ ความเพียงพอของงบประมาณ ความเหมาะสมของปัจจัยเสริมและปัจจัยที่ใช้ในการรักษา ความเหมาะสมของการบริหารจัดการ และความพร้อมของสื่อ อุปกรณ์และเทคโนโลยีสารสนเทศ ๒) ประเมินกระบวนการดำเนินงานของโครงการ เกี่ยวกับกระบวนการก่อนการรักษา กระบวนการขณะทำการรักษา กระบวนการภายหลังการรักษา รวมถึงปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานในโครงการ ๓) ประเมินผลผลิตของการดำเนินงานโครงการ เกี่ยวกับ ผลการรักษาผู้ป่วย และความพึงพอใจของผู้ป่วยต่อการรักษา ๔) ประเมินผลกระทบของการดำเนินงานโครงการ เกี่ยวกับ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อคุณภาพที่ดีขึ้นของผู้ป่วย การดูแลตนเองให้พ้นจากการเสี่ยงเป็นโรคมะเร็งของญาติผู้ป่วย รวมถึงการให้ความสนใจในการเป็นจิตอาสาเพื่อมาช่วยเหลืองานในโครงการ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ เป็นแบบสอบถามแบบประมาณค่า ๕ ระดับ จำนวน ๔ ชุด แบ่งตามกลุ่มผู้ตอบ คือ ฉบับผู้ให้การรักษา ฉบับผู้ป่วย ฉบับญาติผู้ป่วย และฉบับจิตอาสา ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เกี่ยวกับการประเมินโครงการทั้ง ๔ ด้านและเกี่ยวกับความคิดเห็น ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับโครงการ ส่วนของผู้บริหารโครงการ เป็นแบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง ตามด้านและประเด็นการประเมิน ในกรอบแนวทางการประเมินสถิติที่ใช้ในงานวิจัยนี้ประกอบด้วย การหาค่าร้อยละ (%) การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และการหาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การประเมินโครงการบำบัดรักษาผู้ป่วยโรคมะเร็งแบบองค์รวมบนฐานสมานัตตปัญญาของอโรคยศาล วัดคำประมง จังหวัดสกลนคร สรุปผลโดยภาพรวมทั้งโครงการ พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินและเมื่อสรุปผลเป็นรายประเด็น พบว่า ทุกประเด็นผ่านเกณฑ์การประเมิน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านผลผลิต ด้านกระบวนการ ด้านผลกระทบ และด้านปัจจัยนำเข้า ซึ่งสามารถสรุปผลการประเมินเป็นรายประเด็นและรายตัวชี้วัด ได้ดังนี้

๕.๑.๑ ผลการประเมินปัจจัยนำเข้า

โดยภาพรวม พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณาเป็นรายตัวชี้วัด พบว่า ทุกตัวชี้วัดผ่านเกณฑ์การประเมิน เรียงลำดับจากมากไปน้อยคือ ความพร้อมของผู้ป่วยและญาติต่อการรักษา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดและผ่านเกณฑ์การประเมิน ปัจจัยเสริมและปัจจัยที่ใช้ในการรักษา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากและผ่านเกณฑ์การประเมิน ความพร้อมของสื่อ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีสารสนเทศมีความพร้อมอยู่ในระดับมากและผ่านเกณฑ์การประเมิน ความพร้อมของอาคารสถานที่ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากและผ่านเกณฑ์การประเมิน ความเหมาะสมของการบริหารจัดการมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากและผ่านเกณฑ์การประเมิน ความพร้อมของบุคลากรในโครงการ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากและผ่านเกณฑ์การประเมิน

ผลประเมินจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโครงการ พบว่า อโรคยศาล วัดคำประมง มีบุคลากรในด้านการรักษาที่มีความรู้และความสามารถในการดูแลรักษาผู้ป่วยโรคมะเร็งเป็นอย่างดี ทั้งนี้เนื่องจากเป็นแพทย์และพยาบาลชำนาญการจากโรงพยาบาล รวมทั้งนักศึกษาที่เป็นแพทย์และพยาบาลจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เข้ามาร่วมกันช่วยดูแลรักษาผู้ป่วยที่กำลังรับการบำบัดรักษาอยู่ ด้านสถานที่มีความเหมาะสมและเพียงพอกับจำนวนผู้ป่วยและญาติที่มาเฝ้าให้การดูแล เพราะทางโครงการได้มีการวางแผนล่วงหน้าเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้เป็นอย่างดี ผู้ป่วยบางรายก็ได้บริจาคบ้านที่ได้สร้างเอาไว้แล้วให้กับทางอโรคยศาล วัดคำประมง เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ได้ต่อไป นอกจากนี้ยังได้มีผู้มีจิตศรัทธาสร้างที่อยู่อาศัยผู้ป่วยและญาติถวายให้กับทางวัดคำประมงอีกจำนวนหนึ่งด้วย ด้านงบประมาณมีความเพียงพอกับการดำเนินงานเนื่องจากได้รับบริจาคจากหลายหน่วยงานจากประชาชนทั่วไป รวมถึงการร่วมบริจาคจากผู้ป่วยและญาติที่ได้มีโอกาสในการเข้ารับการบำบัดรักษา ปัจจัยเสริมและปัจจัยที่ใช้ในการรักษาก็มีความเหมาะสม เนื่องจากทางโครงการมีเตรียมเอาไว้ให้ใช้อย่างเพียงพอ ด้านการบริหารจัดการมีความเหมาะสมดีมากเพราะเนื่องจากได้มีการติดตามการรักษาผู้ป่วยอย่างต่อเนื่อง มีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารของโครงการอย่างเป็นระบบจากทางสื่อหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง ทางโทรทัศน์จากรายการต่าง ๆ ที่ได้มาบันทึกเทปถ่ายทำแล้วนำไปเสนอตามสถานีทางช่องต่าง ๆ มีการจัดทำแฟ้มประวัติข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการรักษาของผู้ป่วยไว้อย่างเป็นระบบ และมีการจัดทำเว็บไซต์ของโครงการเองเพื่อความสะดวกต่อบุคคลผู้ที่ต้องการรับรู้ข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ ของอโรคยศาล วัดคำประมงไว้เป็นอย่างดี ส่วนด้านสื่อ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีสารสนเทศนั้น มีความเหมาะสมมาก เพราะทางวัดคำประมงได้มีสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ทันสมัย ที่สามารถใช้ในการทำงานหรือการประจักษ์ร่วมกันจากต่างสถานที่ได้ ระหว่างหน่วยงานหรือทางมหาวิทยาลัยกับทางวัดคำประมง ที่จะได้รับข้อมูลในการทำงาน และการศึกษาเรียนรู้ใน

ช่วงเวลานั้นไปพร้อม ๆ กัน รวมทั้งสามารถที่จะกระจายข้อมูล ข่าวสารที่เป็นปัจจุบัน ให้กับสมาชิกในกลุ่มได้รู้ถึงความเคลื่อนไหวได้อย่างรวดเร็วทางระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต สำหรับผู้ป่วยที่ไม่สามารถไปเข้าร่วมกิจกรรมทางการรักษาได้ก็สามารถที่จะฟังเสียงตามสายในขณะที่อยู่ในที่พักของตนเอง ทำให้ได้มีโอกาสรับฟังการบรรยายธรรมเทศนาจากท่านหลวงตา การทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ตนพึงกระทำได้ไปพร้อม ๆ กันกับผู้ป่วยรายอื่น ๆ ขณะที่กำลังทำกิจกรรมในการรักษาอยู่นอกจากนี้ยังได้มีการจัดพิมพ์หนังสือคู่มือสำหรับผู้ป่วยและผู้ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการฟังปฏิบัติตนต่อการเข้ารับการรักษา วิธีการรักษาของทางโครงการ และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับอโรคยศาล วัดคำประมง

๕.๑.๒ ผลการประเมินกระบวนการ

โดยภาพรวม พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดและผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณาเป็นรายตัวชี้วัด พบว่า ทุกตัวชี้วัดผ่านเกณฑ์การประเมิน เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย คือ กระบวนการหลังการรักษามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดและผ่านเกณฑ์การประเมิน กระบวนการขณะรักษามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดและผ่านเกณฑ์การประเมิน กระบวนการก่อนการรักษามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากและผ่านเกณฑ์การประเมิน และปัญหาและอุปสรรคมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากและผ่านเกณฑ์การประเมิน คือแม้จะมีปัญหาและอุปสรรคในการบำบัดรักษาบ้างแต่ไม่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการในการรักษา

ผลการประเมินจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโครงการ พบว่า ก่อนเข้ารับการรักษา ทางโครงการมีการวินิจฉัยโรคที่เป็นปัจจุบันโดยพิจารณาร่วมกับผลจากการตรวจและการรักษาของผู้ป่วยที่ผ่านมาเพื่อให้เกิดความถูกต้องที่แท้จริงจากผลตรวจเลือด ฟิล์มเอ็กซเรย์ ผล CT-SCAN หรือ MRI ผลจากการผ่าตัด ฉายแสง เคมีบำบัด และฟังแร่ร่วมกับอาการโรคขณะนั้น ก่อนที่จะทำการบำบัดรักษา ในช่วงขณะรับการรักษา นั้น ได้มีการติดตามและประเมินผลผู้ป่วยตลอดเวลาว่ามีอาการดีขึ้นมากน้อยเพียงใด อโรคยศาล วัดคำประมงใช้วิธีในการบำบัดรักษาผู้ป่วยโรคมะเร็งแบบผสมผสาน ที่มีทั้งการใช้สมุนไพร การสวดมนต์ การทำสมาธิ การดูแลเรื่องอาหาร การใช้ดนตรี การออกกำลังกาย การอยู่อย่างเป็นธรรมชาติ ซึ่งเป็นการดูแลรักษาผู้ป่วยแบบเป็นองค์รวม โดยไม่อิงกับตำรา แต่จะดูตามความเป็นจริงว่าคนต้องการอะไร จิตใจผู้ป่วยขณะนั้นต้องการอะไร แล้วมาประเมินสถานการณ์ตรงนั้นเพื่อดูแลผู้ป่วย ส่วนการใช้สมาธิร่วมในการรักษานั้น ไม่ได้เน้นว่าต้องมีหลักตายตัว ให้อาศัยตามความต้องการของผู้ป่วยเองว่าจะใช้หลักการใดในการปฏิบัติสมาธิและเหมาะกับตัวของผู้ป่วยเอง สำหรับผู้ป่วยที่ไม่มีพื้นฐานก็จะช่วยแนะนำและให้ค่อย ๆ ฝึกทำทีละเล็กละน้อย เพื่อให้ซึมซับและสามารถรู้ได้ด้วยตนเอง มีการฝึกหัดเจริญมรณานุสติ (การเตรียมตัว

ก่อนตาย) ๕ นาที มีธรรมบรรยายร่วมกับการทำสมาธิเพื่อให้ผู้ป่วยได้ตรึงใจถึงความเป็นไปของชีวิต ส่วนสำหรับผู้ป่วยที่กำลังจะสิ้นลม ได้ทำให้ผู้ป่วยเกิดความอบอุ่นโดยการอยู่กับผู้ป่วย และมีการให้กำลังใจ รวมถึงบอกกับผู้ป่วยว่าไม่ต้องกลัวหรือกังวลกับสิ่งต่าง ๆ พร้อมกับมีการสวดมนต์แนะนำวิธีการปลดปล่อยในช่วงวาระสุดท้ายของชีวิต และมีเพื่อนผู้ป่วยมาร่วมกันสวดมนต์และเป็นกำลังใจให้ ส่วนกระบวนการหลังการรักษา ได้มีการบริการจัดส่งยาให้กับผู้ป่วยที่ติดต่อเข้ามาขอรับยาเพื่อไว้ใช้รักษายังสถานที่พักอาศัยของตนเอง และส่วนผู้ป่วยที่เสียชีวิตในขณะที่ยังรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาล วัดคำประมง ก็จะติดต่อญาติให้มารับศพ เพื่อนำศพไปประกอบพิธีกรรมตามความสะดวกของแต่ละบุคคล ส่วนผู้ป่วยและญาติที่ต้องการให้ทางวัดคำประมงจัดการฌาปนกิจศพให้ ทางวัดก็ยินดีที่จะทำตามความต้องการดังกล่าว ตามรูปแบบที่ทางวัดได้มีการจัดเตรียมไว้ให้ ส่วนด้านปัญหาอุปสรรคนั้น เรื่องของสมุนไพรที่จะนำมาใช้เป็นด้วยประกอบการรักษา สมุนไพรบางชนิดหาได้ยาก ทำให้ต้องมีการสั่งหรือนำเข้ามาจากประเทศใกล้เคียง ซึ่งส่วนนี้ได้มีการจัดการวางแผนงานตรงนี้ไว้เป็นอย่างดี

๕.๑.๓ ผลการประเมินผลผลิต

โดยภาพรวม พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดและผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณาเป็นรายตัวชี้วัด พบว่า ทุกตัวชี้วัดมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงตามลำดับจากมากไปน้อยคือ ความพึงพอใจต่อกิจกรรมการรักษาและการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดและผ่านเกณฑ์การประเมิน รองลงมาคือผลการรักษาผู้ป่วยมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดและผ่านเกณฑ์การประเมิน

ผลการประเมินจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร โครงการ พบว่า มีผลการบำบัดรักษาผู้ป่วยออกมาดีและเป็นที่น่าพึงพอใจมากทั้งในเรื่องของสุขภาพและทางด้านจิตใจของผู้ป่วยที่ดีขึ้นจากการบำบัดรักษาที่ใช้สมุนไพร การออกกำลังกาย การควบคุมอาหารบางประเภท การประกอบพิธีกรรมในการดื่มยา การสวดมนต์ การทำสมาธิ การฟังธรรมบรรยาย ซึ่งเป็นรูปแบบของการรักษาแบบเป็นองค์รวม จึงสามารถช่วยส่งเสริมผลการรักษากับผู้ป่วยโรคมะเร็งที่เข้ารับการบำบัดรักษาที่โรงพยาบาล วัดคำประมงได้เป็นอย่างดี

๕.๑.๔ ผลการประเมินผลกระทบ

โดยภาพรวม พบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดและผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณาเป็นรายตัวชี้วัด พบว่า ทุกตัวชี้วัดผ่านเกณฑ์การประเมิน เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ความสนใจในการเป็นจิตอาสาช่วยเหลือโครงการมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

และผ่านเกณฑ์การประเมิน ส่วนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ป่วยและญาติมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากและผ่านเกณฑ์การประเมิน

ผลการประเมินจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโครงการ พบว่า ผู้ป่วยสามารถรู้หลักการในการดูแลตนเองและสามารถนำความรู้ไปบอกต่อกับผู้ป่วยรายอื่น ๆ ได้ มีทั้งหน่วยงานในภาครัฐและเอกชนได้มาศึกษาดูงานและนำรูปแบบในการบำบัดรักษาโรคมะเร็งของอโรคยศาลวัดคำประมงไปใช้เป็นแนวทางในการบำบัดรักษาโรคมะเร็งกันหลายแห่ง บางหน่วยงานขอเป็นเครือข่ายและอาสาผู้ป่วยที่เป็นโรคมะเร็งเข้ามาทำการบำบัดรักษา ช่วยเป็นประชาสัมพันธ์ให้กับโครงการ และร่วมกันมาบริจาคสร้างที่พักอาศัยเพิ่มให้เพื่อเป็นที่รองรับผู้ป่วยและญาติที่มีมากขึ้นเรื่อย ๆ ในอนาคต มีจิตอาสาจากหลายแห่งเข้ามาศึกษาดูงานและทำในสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ให้ตามที่ได้จัดเตรียมกันเข้ามาของแต่ละแห่ง สื่อจากหลายแหล่งก็มาทำข้อมูลเพื่อไปนำเสนอกันเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานภาครัฐมาช่วยในเรื่องของการทำงานวิจัยเกี่ยวกับตัวยาสมุนไพรให้อีกด้วย

๕.๒ การอภิปรายผล

จากผลการประเมินโครงการ โดยสรุปทั้งโครงการ พบว่า ทุกตัวชี้วัดอยู่ในระดับมากและมากที่สุด และผ่านเกณฑ์การประเมิน

ผลการประเมิน โดยสรุปทั้งโครงการที่มีผลเช่นนี้ น่าจะเป็นเพราะว่า ผู้บริหารโครงการได้มีการวางแผนล่วงหน้าไว้เป็นอย่างดีในการเตรียมการทั้งก่อนและหลังจากการจัดตั้งอโรคยศาลวัดคำประมงขึ้นมา รวมถึงได้มีหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชนที่เป็นหน่วยงานแพทย์และพยาบาลให้ความช่วยเหลือในด้านการรักษา ร่วมกับจิตอาสาจากหน่วยงานอื่น ๆ และจิตอาสาที่เป็นผู้ป่วยและญาติผู้ป่วยขณะที่กำลังอยู่ในช่วงของการบำบัดรักษาหรือที่เคยเข้ารับการรักษามาแล้วได้กลับมา ร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ พร้อมกับการให้ความดูแลช่วยเหลือผู้ป่วยที่กำลังรับการรักษาอยู่ คุณญาติพี่น้อง หรือจากการที่เคยเข้ามาร่วมทุกข์ร่วมสุขในแบบที่เป็นห่วงใยกันภายในสถานที่แห่งนี้ ได้ร่วมกันทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้กับอโรคยศาล วัดคำประมง ในด้านต่าง ๆ เช่น ให้ความร่วมมือช่วยเหลือทางด้านงบประมาณ สถานที่พักอาศัย และการทำสาธารณะประโยชน์ในด้านอื่น ๆ ที่เป็นการช่วยส่งเสริมต่อการบริหารจัดการของอโรคยศาล วัดคำประมง เพื่อให้พร้อมต่อการดูแลผู้ป่วยและญาติที่เข้ารับการรักษา ร่วมกับกิจกรรมรูปแบบต่าง ๆ ที่ใช้ในการบำบัดรักษาสามารถช่วยเสริมสร้างและส่งเสริมผลดีกับร่างกายและจิตใจของผู้ป่วยเป็นอย่างมาก จึงทำให้มีผลจากการรักษาเป็นที่น่าสนใจ มีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการรักษาและการดำเนินงานในระดับสูง และมีผลกระทบที่เกิดขึ้นเป็นไปในทางที่ดี ซึ่งนับว่าเป็นการร่วมสร้างคุณประโยชน์ให้กับ

อโรคยศาล วัดคำประมง ผู้ป่วยโรคมะเร็งและกับสังคม โดยมีประเด็นที่สำคัญในการอภิปรายผลดังต่อไปนี้

๕.๒.๑ ด้านปัจจัยนำเข้าของการดำเนินงานโครงการ

ตามความคิดเห็นของผู้ให้การรักษา ผู้ป่วย ญาติผู้ป่วย และจิตอาสา ผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ผ่านเกณฑ์การประเมิน โดยมีความสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ผู้บริหารโครงการ กล่าวว่า ความพร้อมของบุคลากรในโครงการ คือมีบุคลากรด้านการแพทย์และพยาบาลที่มีความรู้และความสามารถในการรักษาผู้ป่วยโรคมะเร็งเป็นอย่างดี ความพร้อมของสถานที่มีความเหมาะสมและเพียงพอ สถานที่ที่มีความเหมาะสมและเพียงพอ งบประมาณมีความเพียงพอ ปัจจัยเสริมและปัจจัยที่ใช้ในการรักษามีความเหมาะสมและเพียงพอ การบริหารจัดการและความพร้อมของสื่อ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีสารสนเทศมีความเหมาะสมดีมาก และสอดคล้องกับผลการวิจัยของโกศล จิงเสถียรทรัพย์^{*} ได้ศึกษาเรื่อง สิ่งแวดล้อมเพื่อการเยียวยาผู้ป่วยในสถานพยาบาลตามแนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่าสภาพแวดล้อม บรรยากาศที่ดี สัมผัสที่อบอุ่นสามารถส่งผลถึงการลดความเครียด ลดอัตราการผิดพลาดและรวมถึงการติดเชื้อด้วย นอกจากนี้สิ่งแวดล้อมที่ดี อ่อนโยนและเข้าใจความต้องการของผู้ป่วยนั้นสามารถทำให้คนไข้มีการฟื้นตัวเร็วขึ้น หายป่วยได้เร็วขึ้น โดยมี องค์ประกอบ ๔ ประการคือ (๑) ปัจจัยพื้นฐาน (๒) สถานที่ (๓) บุคคล และ (๔) การจัดการ ซึ่งในทางปฏิบัติสิ่งแวดล้อมเพื่อการเยียวยาจะมีประสิทธิภาพ ต้องคำนึงถึงการเยียวยาใน ๒ มิติ คือ มิติทางด้านร่างกาย และมิติทางด้านจิตใจ โดยด้านปัจจัยนำเข้าของการดำเนินงานโครงการประกอบด้วย

ความพร้อมของบุคลากรในการรักษา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อจัดอันดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ “ผู้ให้การรักษาที่มีความรู้และความสามารถในการบำบัดรักษาโรคมะเร็ง” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก) เนื่องจากท่านหลวงตาและทีมงานผู้ให้การรักษาเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับโรคมะเร็งเป็นอย่างดี เปิดรับการรักษาผู้ป่วยมาหลายปีแล้ว รวมถึงมีทีมงานแพทย์และพยาบาลที่มีความชำนาญการในการรักษาโรคโดยตรงเข้ามาช่วยดูแลการรักษา สอดคล้องกับพระพุทธเจ้าที่ทรง

^{*}โกศล จิงเสถียรทรัพย์, “สิ่งแวดล้อมเพื่อการเยียวยาผู้ป่วยในสถานพยาบาลตามแนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า บทคัดย่อ.

ตรัสเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้รักษาพยาบาลที่ดีในพระวินัยปิฎก มหาวรรค ภาค ๒^๒ ว่า ผู้พยาบาล ภิกษุไข้ที่ประกอบด้วยองค์ ๕ ควรพยาบาลภิกษุไข้ คือ สามารถจัดยา รู้จักของแสลงและไม่แสลง คือ นำของแสลงออกไป นำของไม่แสลงเข้ามาให้ ไม่พยายาลคนไข้เพราะเห็นแก่อำภิส มีจิตเมตตา ไม่รังเกียจที่จะนำอุจจาระ ปัสสาวะ น้ำลายหรือของที่อาเจียนออกมาไปเททิ้ง สามารถพูดให้คนไข้ เห็นชัด ชวนให้อยากรับไปปฏิบัติ เร้าใจให้อาจหาญแกล้วกล้า ปลอบขวัญโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วย ธรรมิกถา “มีความพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อปฏิบัติงานตามบทบาทหรือหน้าที่” (กลุ่มตัวอย่างมีความ คิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก) เพราะท่านหลวงตาได้กล่าวไว้ในบทสัมภาษณ์ว่า ท่าน ทำงานตรงนี้ด้วยความทุ่มเท เพื่อต้องการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่ทุกข์ยากอย่างแท้จริง และทุกคนก็ เห็นการทำงานของท่านในหลาย ๆ ด้าน ในแต่ละวัน รวมทั้งทีมงานแพทย์และพยาบาลก็อาสาเข้า มาช่วยกันรักษาคณไข้อย่างเต็มใจ โดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน “ความเพียงพอของบุคลากรใน การดำเนินงานทั่วไป” กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง อาจ เนื่องจากว่า บุคลากรที่ทำงานให้กับอโรคยศาล วัดคำประมงนั้น มาช่วยงานด้วยใจโดยไม่หวังสิ่ง ตอบแทน ซึ่งอาจทำให้ในบางครั้งมีบุคลากรมาช่วยงานน้อย และงานด้านต่าง ๆ ก็มีหลายอย่างจึง จำเป็นที่จะต้องกระจายแรงงานไปทำในส่วนที่สำคัญกว่าก่อน “ความเพียงพอของบุคลากรในด้าน การรักษา” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง) อาจเนื่องจากว่า ทีมงานแพทย์และพยาบาลต่างมีงานประจำที่ต้องทำเพื่อการประกอบอาชีพของตนเอง จึงใช้ ช่วงเวลาว่างหรือตามความเหมาะสมที่จะมาช่วยงานทางด้านการรักษาให้กับผู้ป่วยตามช่วงโอกาส และเวลาที่เหมาะสมกับตนและกับความต้องการตามงานของโครงการที่มีขึ้น

ความพร้อมของผู้ป่วยและญาติต่อการรักษา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อจัดอันดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ “ผู้ป่วยและญาติ พร้อมยอมรับวิธีการบำบัดรักษาของอโรคยศาล วัดคำประมง” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มี ความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด) เป็นเพราะว่าก่อนที่ผู้ป่วยจะมาเข้ารับการรักษาบำบัดนั้น ได้ ทราบถึงวิธีการและแนวทางในการบำบัดรักษามาบ้างแล้ว จึงมีการเตรียมตัวและเตรียมความพร้อม ต่อวิธีการและรูปแบบต่าง ๆ ที่ใช้ร่วมในบำบัดการรักษาก่อนของอโรคยศาล วัดคำประมง “ผู้ป่วยและ ญาติพร้อมยอมรับเงื่อนไขการบำบัดรักษาของอโรคยศาล วัดคำประมง” (กลุ่มตัวอย่างมีความ คิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด) ทั้งนี้เนื่องจากในการปฐมนิเทศได้มีการให้ คำแนะนำและแจ้งข้อมูลให้กับผู้ป่วยและญาติได้ทราบเกี่ยวกับข้อที่พึงควรปฏิบัติในช่วงขณะที่เข้า รับการรักษาไว้ล่วงหน้าแล้ว และได้สอดคล้องกับที่พระพุทธรเจ้าทรงตรัสไว้เกี่ยวกับคนไข้ที่

^๒วิ.ม. (ไทย) ๕/๓๖๖/๒๔๒-๒๔๓.

พยาบาลได้ง่ายมีอาการ ๕ อย่าง” คือ ทำความสบาย รู้ประมาณในความสบาย ฉันทา บอการไข้ ตามเป็นจริงแก่ผู้พยาบาลไข้ที่มุ่งประโยชน์ คือ บอการไข้ที่กำเริบว่ากำเริบ อาการไข้ที่ทุเลาว่า ทุเลา อาการไข้ที่ทรงอยู่ว่าทรงอยู่ เป็นคนอดทนต่อความรู้สึกทางกายที่เกิดขึ้น เป็นทุกข์แสนสาหัส กล้าแข็ง เผ็ดร้อน ไม่น่ายินดี ไม่น่าพอใจ แทบจะคร่าชีวิต

ความพร้อมของอาคารสถานที่ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ผ่านเกณฑ์การประเมิน ในพระไตรปิฎกได้มีกล่าวเกี่ยวกับเรื่องของสถานที่ไว้ในพระวินัยปิฎก จุลวรรค ภาค ๒^๔ เรื่องเศรษฐีชาวกรุงราชคฤห์ขออนุญาตสร้างวิหาร ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงอนุญาตเสนาสนะ ๕ ชนิด คือ วิหาร เรือนมุงแถบเดียว ปราสาท เรือนโล้น ถ้า เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจัดอันดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ “อโรคยศาลวัดคำประมงมีความร่มรื่นและบรรยากาศดีเหมาะสมกับเป็นสถานที่ใช้ในการบำบัดรักษาโรค” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด) เป็นเพราะว่า อโรคยศาล วัดคำประมง ได้มีการจัดวางรูปแบบเกี่ยวกับตำแหน่งของสถานที่ไว้อย่างลงตัว รวมทั้งยังมีต้นไม้ที่ให้ความร่มรื่นและร่มเย็น มีอากาศที่ปลอดโปร่งและบริสุทธิ์ไม่เป็นมลภาวะ มีบรรยากาศที่เป็นธรรมชาติได้อย่างลงตัว จึงทำให้มีความรู้สึกโปร่ง โล่งและทำให้ใจเป็นสุขที่ได้อยู่กับสถานที่ที่เป็นธรรมชาติอย่างแท้จริง ซึ่งมีความสอดคล้องกับ ท่านพระพุทธเจ้าที่ทรงตรัสเกี่ยวกับความยินดีการอยู่ในป่า^๕ ว่า บัดนี้ ท่านผู้นี้จักเปลื้องจิตที่ยังไม่หลุดพ้นให้หลุดพ้น หรือว่าจักตามรักษาจิตที่หลุดพ้นแล้วไว้ได้ เพราะเหตุนั้น เราจึงยินดีการอยู่ในป่าของภิกษุ นั้น และเหตุผลของการอยู่ป่า^๖ ว่า เมื่อเราเข้าไปอยู่อาศัยในที่นี้ สติที่ยังไม่ปรากฏก็ปรากฏ จิตที่ยังไม่ตั้งมั่นก็ตั้งมั่น อาสวะที่ยังไม่สิ้นไปก็สิ้นไป “มีที่พักอาศัยสำหรับผู้ป่วยและญาติอย่างเพียงพอ” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก) ทั้งนี้เป็นเพราะจากผู้มีจิตศรัทธาที่มาร่วมกันบริจาคสร้างบ้านพักให้ ร่วมกับผู้ป่วยที่สร้างไว้เพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัย หลังจากหายดีแล้วหรือเสียชีวิตลงได้ถวายให้กับท่านหลวงตาไว้เพื่อเป็นที่สำหรับใช้ประโยชน์กับผู้ป่วยรายอื่น ๆ ได้ต่อไป และมีจำนวนเพียงพอกับความต้องการ “มีสถานที่สวดมนต์ เจริญภาวนา และประกอบพิธีกรรมทางศาสนาอย่างเพียงพอ” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก) เพราะว่าการที่ อโรคยศาล วัดคำประมง มีสถานที่กว้างขวาง สามารถที่จะนำสถานที่ต่าง ๆ มาใช้เพื่อให้เหมาะสมกับจำนวนผู้ป่วยและบุคคลทั่วไปได้อย่างเพียงพอในการทำกิจกรรมต่าง ๆ “มีสถานที่ใช้ประกอบ

^๔วิ. ม. (ไทย) ๕/๓๖๖/๒๔๑-๒๔๒.

^๕วิ. จุ. (ไทย) ๓/๒๕๔/๕๐.

^๖อง. ปญจก. (ไทย) ๒๒/๔๒/๔๕๖.

^๗ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๕๓/๒๐๖.

อาหารอย่างเพียงพอ” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก) เป็นเพราะมีการจัดสถานที่ประกอบอาหารไว้อย่างลงตัวตามสถานที่ ซึ่งมีแยกกระจายไว้เป็นจุดตามความเหมาะสมกับตำแหน่งที่พักอาศัยและตามโรงอาหารนอกประสงค์ “อโรคยศาล วัดคำประมงมีความสะอาดและอนามัยดีเหมาะสมกับเป็นสถานที่ใช้ในการบำบัดรักษาโรค” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก) เป็นเพราะมีบุคลากรที่ดูแลรักษาความสะอาด ร่วมกับผู้ป่วยและญาติก็ช่วยกันดูแลรักษาเรื่องความสะอาดได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับในพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับความอนามัยที่พระพุทธเจ้าทรงมีรับสั่งกับพระภิกษุในเรื่องหม้อปัสสาวะ หลุมขี้ถ่าย^๙ ไว้ว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตหม้อปัสสาวะ ฝาปิด เราอนุญาตให้ถ่ายอุจจาระในที่สมควร เราอนุญาตหลุมถ่ายอุจจาระ ให้เทพื้นแล้วเจาะช่องถ่ายอุจจาระตรงกลาง ฐานวางเท้าถ่ายอุจจาระ รางรองปัสสาวะ ไม้ชำระ ฝาใส่ไม้ชำระ ฝาปิดหลุมอุจจาระ “มีสถานที่ใช้ในการปฐมนิเทศอย่างเพียงพอ” “มีห้องตรวจวินิจฉัยโรคอย่างเพียงพอ” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก) คือได้จัดพื้นที่ในการปฐมนิเทศและมีห้องตรวจวินิจฉัยโรค โดยมีห้องตรวจวินิจฉัยโรคแยกไว้แต่ละห้องได้เป็นสัดส่วนดี “มีสถานที่ประกอบพิธีกรรมการดัมยาสมุนไพรรอย่างเพียงพอ” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก) คือมีการจัดสถานที่ดัมยาไว้ริมบ่อน้ำซึ่งได้บรรยากาศอย่างเป็นธรรมชาติ แต่ขณะนี้ได้มีการดำเนินการสร้างสถานที่ดัมยาสมุนไพรรแห่งใหม่ที่มีขนาดใหญ่ และเป็นมาตรฐานดีกว่าเดิม ซึ่งคิดว่าจะแล้วเสร็จในเวลาอันใกล้นี้ เพื่อรองรับกับจำนวนผู้ป่วยที่มีมากขึ้นได้เป็นจำนวนมาก

ความเหมาะสมของปัจจัยเสริมและปัจจัยที่ใช้ในการรักษา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ผ่านเกณฑ์การประเมิน สอดคล้องกับเหตุแห่งการอนุญาตปัจจัย^๙ กล่าวว่า เราอนุญาตคิลานปัจจัยเภสัชบริขารแก่เธอทั้งหลาย ก็เพียงเพื่อบรรเทาเวทนาอันเนื่องมาจากอาพาธต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแล้ว เพื่อความไม่ลำบากเป็นอย่างยิ่ง เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อจัดอันดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ “มีไฟฟ้าให้ใช้อย่างเพียงพอ” “มีน้ำประปาให้ใช้อย่างเพียงพอ” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด) คือ ได้มีระบบไฟฟ้า น้ำประปา ไว้เพื่อให้มีใช้ในโครงการอย่างเพียงพอ “มีสมุนไพรรักษาผู้ป่วยอย่างเพียงพอ” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด) เป็นเพราะว่าได้มีการวางแผนและมีหน่วยงานที่คอยร่วมให้ความช่วยเหลือในการจัดหาสมุนไพรรมาเพื่อใช้ในการรักษาผู้ป่วยโรคมะเร็งเป็นอย่างดี “มีน้ำดื่มบริโภคอย่างเพียงพอ” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก) คือมีจุดบริการ

^๙วิ. จุ. (ไทย) ๓/๒๕๐/๓๔-๓๕.

^๙ที. ปา. (ไทย) ๑๑/๑๘๒/๑๔๐-๑๔๑.

สำหรับน้ำดื่มบริโภคเอาไว้ให้อย่างทั่วถึง “มียาแผนปัจจุบันในการรักษาผู้ป่วยอย่างเพียงพอ” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก) คือ จะมีการจ่ายยาแผนปัจจุบันให้เฉพาะกับผู้ป่วยบางรายตามคำแนะนำของแพทย์ที่มาตรวจรักษาเท่าที่จำเป็นเท่านั้น เพราะส่วนใหญ่จะเน้นไปที่การรักษาโดยใช้ยาสมุนไพรที่ทางโครงการแจกจ่ายให้ทั้งสิ้น “เครื่องมือหรือเวชภัณฑ์ที่ใช้ในการรักษาโรคร้อยอย่างเพียงพอ” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก) คือมีเครื่องมือที่ใช้ในการตรวจและวินิจฉัยโรคร้อยอย่างพอเพียง “ข้าวกล้องและผักปลอดสารพิษที่โครงการแจกให้ผู้ป่วยมีความเพียงพอ” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก) คือมีแปลงผักปลอดสารพิษไว้ให้ผู้ป่วยและญาติเก็บเพื่อนำไปประกอบอาหารเพียงพอ และมีข้าวกล้องแจกให้เป็นบางครั้งเมื่อได้รับจากการบริจาคมาเท่านั้น สอดคล้องกับพระเทพวิสุทธิทวิ (พิจิตร ฐิตวัฒน์)^๕ กล่าวว่า อาหารสัปปายะ หมายถึง อาหารสบาย คือรับประทานที่ถูกสุขลักษณะ มีอาหารเพียงพอ ถ้าอาหารไม่เพียงพอหรืออาหารเพียงพอแต่ไม่ถูกสุขลักษณะก็เกิดความไม่สบาย ทำให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บขึ้นได้

ความเหมาะสมของการบริหารจัดการ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อจัดอันดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ “ท่านสามารถสืบค้นข้อมูลข่าวสารของอโรคยศาล วัดคำประมงได้โดยสะดวก” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก) เป็นเพราะว่าทางอโรคยศาล วัดคำประมงได้มีการจัดทำเว็บไซต์ที่เป็นของโครงการเอง และทุกภาคส่วนสามารถที่จะสืบค้นหาข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว รวมถึงได้ข้อมูลของทางโครงการที่เป็นปัจจุบัน “ผู้ให้การรักษามีการติดตามผลการรักษาอย่างต่อเนื่อง” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก) เป็นเพราะว่าได้มีการจัดการเกี่ยวกับการติดตามการรักษาโดยตลอดจากท่านหลวงตาเป็นหลัก และมีทีมงานแพทย์พยาบาลที่มาช่วยเสริมตามช่วงเวลาที่เหมาะสม “การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของโครงการ” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก) คือมีการประชาสัมพันธ์จากหลายแหล่ง เช่นทางเว็บไซต์ จากหนังสือพิมพ์ สถานีวิทยุ สถานีโทรทัศน์ จากผู้ที่มาศึกษาดูงาน หรือจากผู้ป่วยและญาติที่เคยเข้าร่วมในการบำบัดรักษา

^๕พระเทพวิสุทธิทวิ (พิจิตร ฐิตวัฒน์), “เหตุที่ทำให้อายุยืน”, นิตยสารพื้นโลก, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๔๗ (กุมภาพันธ์ ๒๕๓๘) : ๔๘ – ๔๙, อ้างใน บดินทร์ จิตต์เจริญ, “การรับรู้หลักโภชนาการในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาชาวพุทธที่เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา ในเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕) หน้า ๒๒๕.

ความพร้อมของ สื่ออุปกรณ์และเทคโนโลยีสารสนเทศ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจัดอันดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ “การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ต” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก) เนื่องจากทางโครงการมีความพร้อมในเรื่องของการกระจายข่าวทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ตผ่านจากทางเว็บไซต์ที่ได้มีการจัดทำขึ้นมาได้เอง “มีการใช้เครื่องขยายเสียงตามสายในโอกาสที่เหมาะสม” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก) คือทางโครงการได้มีลำโพงขยายเสียงจัดประจำไว้เป็นจุดตามตำแหน่งของสถานที่ที่เหมาะสม ที่จะให้ผู้ที่อยู่ในโครงการ ได้ยินและได้รับรู้ข้อมูล ข่าวสาร รวมถึงช่วงของการทำกิจกรรมเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ป่วยที่ไม่สามารถไปร่วมกิจกรรมได้ ได้ทำกิจกรรมไปพร้อม ๆ กันกับผู้ป่วยที่กำลังร่วมทำกิจกรรมอยู่ “มีหนังสือให้ความรู้เกี่ยวกับการรักษาโรคมะเร็งตามแนวทางการบำบัดรักษาของโครงการ” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก) คือทางโครงการได้จัดพิมพ์หนังสือคู่มือที่ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติตนเพื่อเป็นแนวทางในการเตรียมความพร้อมที่จะเข้ารับการบำบัดรักษาอย่างเป็นขั้นตอน และวิธีการในการบำบัดรักษาโรคจากหนังสือเรื่อง (สมาธิบำบัดกับการรักษาโรคมะเร็ง) รวมถึงสาระความรู้ที่เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของโครงการ บทสัมภาษณ์บุคลากรผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานต่าง ๆ จากหนังสือเรื่อง (อโรยศาล วัดคำประมง)

๕.๒.๒ ด้านกระบวนการของการดำเนินงานโครงการ

ตามความคิดเห็นของ ผู้ให้การรักษา ผู้ป่วย ญาติผู้ป่วย และจิตอาสา ผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ผ่านเกณฑ์การประเมิน สอดคล้องกับ พระครูอินทธานวิจิษฐ์ อินฺทสโร (กิจไธ)“ กล่าวว่ ในพระพุทธศาสนามีหลักในการรักษาโรคที่เกิดจากการเจ็บป่วยมี ๒ แนวทางด้วยกัน คือ การรักษาด้วยยาสมุนไพรและการรักษาด้วยธรรมโอสถ การรักษาด้วยยาสมุนไพร โดยการใช้สมุนไพรหลายชนิดผสมกันหลายอย่างมีทั้งใช้รับประทาน ใช้ทา ใช้หยอด ใช้นัดถุยาหรือการสูดดมควัน ตลอดจนการใช้หยอดเข้าทางช่องจมูก การรักษาด้วยธรรมโอสถก็เป็นอีกทางหนึ่งในการรักษาโรคนอกเหนือจากการรักษาด้วยยาสมุนไพรที่ พระพุทธเจ้าทรงอนุญาต เพื่อระงับความทุกข์ที่เกิดจากการเจ็บป่วยโดยการใช้รักษาโรคควบคู่กัน

“พระครูอินทธานวิจิษฐ์ อินฺทสโร (กิจไธ), “การรักษาโรคด้วยยาสมุนไพรและธรรมโอสถที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า บทคัดย่อ.

ไปจนถึงปัจจุบัน ผลการวิจัยทำให้รู้ถึงแนวทางการใช้ยาสมุนไพรที่มีปรากฏในครั้งพุทธกาลและได้รู้ถึงวิธีการรักษาโดยการใช้น้ำมันสมุนไพรเพื่อรักษาโรคทางกาย การรักษาโรคทางใจโดยการใช้สมาธิบำบัด หรือด้วยการเจริญสติปัญญา พัฒนาสติ ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน และสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ผู้บริหาร โครงการ คือ ผู้ป่วยโรคมะเร็งที่จะขอเข้ารับการบำบัดรักษากับทางอโรคยศาล วัดคำประมงต้องนำประวัติการรักษาจากโรงพยาบาล หรือจากคลินิกที่ตรวจพบว่าเป็นโรคมะเร็ง มาเพื่อใช้ร่วมกับการวินิจฉัยโรคให้ถูกต้องอย่างแท้จริง โดยดูร่วมกับอาการของโรคที่เป็นในขณะนั้น ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีและควรต้องทำก่อนที่จะรับผู้ป่วยเข้าทำการรักษา กิจกรรมการรักษาทั้งหมดเป็นกิจกรรมที่ดีและมีความเหมาะสมกับผู้ป่วยเป็นอย่างมากที่จะช่วยให้ผู้ป่วยมีผลการรักษาที่ดีขึ้นได้ เรื่องการประกอบพิธีกรรมตามปกิณกะกับผู้ป่วยที่เสียชีวิตนั้น ทางอโรคยศาล วัดคำประมงก็ได้มีการจัดให้ตามความเหมาะสมอย่างเป็นธรรมชาติ กับผู้ป่วยที่ได้มีการแจ้งเตือนไว้กับทางวัดคำประมงก่อนจะเสียชีวิต ว่าต้องการให้จัดการทำพิธีศพของตนเอง ที่นี้รวมถึงตามความต้องการของญาติด้วย ทางอโรคยศาล วัดคำประมงก็จะจัดการตรงนี้ให้ ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการนั้น ไม่มีปัญหาอะไร เพราะที่นี้ทำงานกันด้วยความสุข ความหวังดีกับผู้ป่วยและสังคม อีกทั้งยังเป็นที่เปิดโอกาสให้กับนักศึกษา แพทย์ พยาบาล จิตอาสา และผู้ที่สนใจมาศึกษาดูงาน ทำงานวิจัย นับว่าเป็นสถานที่ก่อให้เกิดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และสิ่งที่ดีงามกับสังคมเป็นอย่างมาก โดยด้านกระบวนการดำเนินงานโครงการประกอบด้วย

กระบวนการก่อนการรักษา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจัดอันดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ “มีการตรวจสอบประวัติการรักษาของผู้ป่วยก่อนเข้ารับทำการรักษา” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด) เพราะว่า ทางโครงการได้มีการขอตรวจเอกสารประวัติในการรักษาโรคมะเร็งจากผู้ป่วย โดยพิจารณาจากผลและข้อมูลต่าง ๆ ที่ผู้ป่วยมีอยู่ จากการที่เคยไปทำการตรวจและเคยเข้ารับการรักษาด้วยวิธีการต่าง ๆ จากสถานที่ที่ไปเข้ารับการรักษามาแล้วอย่างละเอียด “การปฐมนิเทศก่อนการรักษา” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก) ทั้งนี้เนื่องจากก่อนที่ผู้ป่วยจะเข้ารับการรักษา นั้น ทางโครงการได้ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องของแนวทางการปฏิบัติตัวตามแนวทางการบำบัดรักษาโรคมะเร็ง และเรื่องอื่น ๆ ที่เป็นสาระอันจะเป็นประโยชน์กับตัวของผู้ป่วยเอง ในขณะที่ยังอยู่ในช่วงของการบำบัดรักษา

กระบวนการขณะรักษา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจัดอันดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ “การกำหนดให้งดอาหารบางประเภท ของอโรคยศาล วัดคำประมงมีผลดีต่อการรักษาโรค” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับ

มากที่สุด) สอดคล้องกับพระวินัยปิฎก มหาวรรค ภาค ๒^{๑๑} พระพุทธเจ้าทรงตรัสกับพระภิกษุเกี่ยวกับอาหารที่ควรงดฉันคือ เนื้อมนุษย์ เนื้อช้าง เนื้อม้า เนื้อสุนัข เนื้องู เนื้อราชสีห์ เนื้อเสือโคร่ง เนื้อเสือเหลือง เนื้อเสือดาว และเนื้อหมี นอกจากนี้ยังทรงห้ามภิกษุดื่มสุราเมรัย เพราะเป็นบ่อเกิดแห่งการเกิดโรค^{๑๒} “นํการสวคมนต์ การทำสมาธิ และการเจริญมรณานุสติมาใช้ในการประกอบการรักษา” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด) สอดคล้องกับ ศศิธร เขมาภิรตัน^{๑๓} กล่าวว่า การสวดสาธยายบทธรรม มิใช่เพื่อความขลังศักดิ์สิทธิ์ แต่เพื่อให้ผู้ป่วยเกิดการเรียนรู้ เกิดปัญญา เข้าใจชีวิตและธรรมชาติของชีวิตที่ปรากฏในขณะเจ็บป่วย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ กาญจนา สังข์สิงห์^{๑๔} พบว่า ผู้ให้ข้อมูลรับรู้ว่าปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนให้ใช้สมาธิบำบัดเยียวรักษาโรคมะเร็ง ๖ ลักษณะคือ ๑) ความศรัทธา มี ๒ ลักษณะคือ ศรัทธาศาสนา และศรัทธาในวิธีการรักษา ๒) ความเพียรพยายามของตนเอง ๓) มีประสบการณ์ในการปฏิบัติสมาธิมาก่อนเป็นมะเร็ง ๔) มีความรู้ว่าจะสมาธิบำบัดเยียวรักษาโรคได้ ๕) บุคคลใกล้ชิดสนับสนุน และ ๖) ปฏิบัติตามสบายไม่เคร่งครัด และ พระณัฐกิตติ อนารโท (ผุยเหง้า)^{๑๕} ได้ศึกษาหลักมรณสติในพระไตรปิฎก กล่าวว่า การปฏิบัติมรณสติเป็นวิธีสอนโดยยึดการระลึกถึงความตาย และนำเอาความรู้ที่นั่นถือเป็นแนวทางของการปฏิบัติมรณสติที่ถูกต้องตามแนวทางของพระพุทธเจ้าให้อยู่ในสถานที่ที่มีความสงบ รู้จักกำจัดสิ่งที่เป็นอุปสรรค และตัวผู้ปฏิบัติจะต้องมีกฎระเบียบวินัยในตัวเองอย่างเคร่งครัด การปฏิบัติที่นั่นจึงจะเกิดคุณประโยชน์ต่อตนและสังคมอย่างเป็นรูปธรรม เช่น ทำให้ได้เข้าใจถึงความตายที่เกิดขึ้น ในชีวิตตน คนอื่น ที่มีลักษณะความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่มีตัวตนที่แท้จริง ทำให้ปล่อยวางในทรัพย์สมบัติเหล่านั้น ไม่ยึดติดในรูปนาม เมื่อสิ่งเหล่านั้นถึงความเสื่อมหรือพลัดพรากไป ก็มีชีวิตอยู่ได้ไม่เป็นทุกข์ ไม่ร้องไห้ ไม่เสียใจ และมองความตายเป็นเรื่องธรรมดาเป็นเรื่องสวยงามเมื่อตายจากโลกนี้ไปแล้วย่อมได้ไปเกิดในภพภูมิที่ดีมีสวรรค์เป็นที่หมาย “นํการเจริญภาวนาในการประกอบพิธีกรรมการดํยาสมุนไพรมานำใช้ในการประกอบ

^{๑๑} วิ.ม. (ไทย) ๕/๒๘๐-๒๘๑/๘๓-๘๓.

^{๑๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๔๘/๒๐๒-๒๐๓.

^{๑๓} ศศิธร เขมาภิรตัน, “การศึกษาการเปรียบเทียบพุทธวิธีในการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมกับการแพทย์แผนไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๘, หน้า ๘๑.

^{๑๔} กาญจนา สังข์สิงห์, “ประสบการณ์ของผู้ป่วยมะเร็งในการบำบัดเยียวด้วยสมาธิ”, วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต, (การพยาบาลผู้ใหญ่ : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๘), หน้า ๑๖๐.

^{๑๕} พระณัฐกิตติ อนารโท (ผุยเหง้า), “ศึกษาหลักมรณสติในพระไตรปิฎก”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑, บทคัดย่อ, ๑๒๐.

รักษาโรค” เนื่องจากมีการสวดมนต์ ทำสมาธิ และขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อช่วยให้การรักษาเกิดผลในทางที่ดีและหายจากการเป็นโรค “นำการฟังธรรมและการทำบุญใส่บาตรมาใช้ขณะทำการรักษา” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด) สอดคล้องกับ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า^{๖๖} “ชนเหล่าใดมีใจเลื่อมใสให้ข้าวนั้นด้วยศรัทธา ข้าวนั้นเองย่อมล้าชุนเหล่านั้นทั้งในโลกนี้และโลกหน้า เพราะเหตุนั้นบุคคลพึงกำจัดความตระหนี่ครอบงำมลทินแล้วให้ทานเกิด สัตว์ทั้งปวงจักตาย เพราะชีวิตมีความตายเป็นที่สุด สัตว์ทั้งหลายจักไปตามกรรม เข้าถึงผลบุญและบาป คือ ผู้ทำบาปจักไปนรก ส่วนผู้ทำบุญจักไปสวรรค์ เพราะฉะนั้น บุคคลควรทำกรรมดีสะสมไว้เป็นสมบัติในโลกหน้า เพราะบุญเป็นที่พึ่งของสัตว์ทั้งหลายในโลกหน้า ส่วนการนำการฟังธรรมมาใช้รักษาในขณะเจ็บป่วยอยู่นั้นสอดคล้องกับ คติยคิลานสูตร ว่าด้วยผู้อาพาธ สูตรที่ ๓^{๖๗} ขณะที่พระพุทธเจ้า ประทับ ณ พระเวฬุวันวิหาร ทรงประชวรหนักได้รับทุกขเวทนาอย่างมาก จึงให้พระมหาจุนทะ สวดสาธยายโพชฌงค์ ๗ ให้พระองค์ฟัง แล้วพระองค์พิจารณาตามธรรมนั้น ไปด้วย ครั้นพระมหาจุนทะแสดงธรรมจบลง พระองค์ก็ทรงหายจากพระอาการประชวร และตรัสกับพระมหาจุนทะว่า “จุนทะ โพชฌงค์ดีนัก จุนทะ โพชฌงค์ดีนัก” “แนวทางการรักษาแบบผสมผสานของอโรคยศาล วัดคำประมง” “ความเหมาะสมของคำแนะนำจากผู้ให้การรักษาที่มีต่อผู้ป่วย” “นำการหัวเราะบำบัดและออกกำลังกายตามจังหวะเพลงมาใช้ในการประกอบการรักษา” “นำกิจกรรมการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเจ็บป่วยมาใช้ในการประกอบการรักษา” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด) โดยจากข้อคำถาม “นำกิจกรรมการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเจ็บป่วยมาใช้ในการประกอบการรักษา” ได้สอดคล้องกับ เอื้องฟ้า สิงห์ทิพย์พันธุ์^{๖๘} กล่าวว่า กิจกรรมการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างสมาชิกคนอื่น ๆ ทำให้สมาชิกกลุ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะแนวความคิดต่อโรคมะเร็งและการดำเนินชีวิต สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา การรับรู้และประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ส่วนข้อคำถาม “ผู้ป่วยได้รับการติดตามผลการรักษาอย่างต่อเนื่อง” และ “นำโยคะ วิธีการยืดเหยียดกล้ามเนื้อมาใช้ในการประกอบการรักษา” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก) ทั้งนี้เพราะเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องของกระบวนการขณะรักษา

^{๖๖} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๐๔/๑๑๒, ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๓๓/๑๖๖.

^{๖๗} ดูรายละเอียดใน ส.ม. (ไทย) ๑๕/๑๕๓/๑๓๐-๑๓๑.

^{๖๘} เอื้องฟ้า สิงห์ทิพย์พันธุ์, “มะเร็งกับชีวิต : ประสบการณ์ความเจ็บป่วย และการปรับเปลี่ยนแนวความคิดต่อความเจ็บป่วยและชีวิตของผู้ป่วย”, ใน การดูแลผู้ป่วยโรคมะเร็งด้วยการแพทย์ผสมผสาน, จัดพิมพ์โดย สำนักงานแพทย์ทางเลือก กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สุขุมวิทมีเดีย มาร์เก็ตติ้ง จำกัด, ๒๕๕๑) : ๒๑๗.

จากการปฐมนิเทศ จากหนังสือที่โครงการแจกให้ หรือจากความรู้ที่ตนมีอยู่จึงมีความคิดเห็นว่าการบวนการขณะรักษานั้นมีความเหมาะสมดังกล่าว

กระบวนการหลังการรักษา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจัดอันดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ “ความเหมาะสมของการบริการจัดส่งยาและสมุนไพรให้ภายหลังจากผู้ป่วยกลับไปอยู่ที่บ้าน” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด) อาจเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างเห็นว่าการบริการดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่ดี และมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ซึ่งทำให้เกิดความสะดวกต่อผู้ป่วยที่จะได้มีโอกาสรับยาสมุนไพรไว้ใช้ในการรักษาอย่างต่อเนื่อง โดยที่ไม่ต้องเสียเวลาในการเดินทางมาจากต่างสถานที่ในการมาขอรับยา ซึ่งนอกจากบางครั้งที่ต้องเข้ามารับการตรวจและบำบัดรักษาตามโอกาสและตามอาการของโรคที่จะต้องเดินทางมาและขอรับยากลับไปในคราวเดียวกัน “ความเหมาะสมของการประกอบพิธีกรรมตามกิจศพที่อโรคยศาล วัดคำประมง” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด) เนื่องจากเห็นว่าเป็นการสะดวกต่อผู้ป่วยและญาติที่ไม่ต้องการหรือไม่สามารถที่จะนำศพไปบำเพ็ญพิธียังสถานที่ของตน ซึ่งทางอโรคยศาล วัดคำประมงก็มีการจัดการตรงนี้ให้ตรงกับหลักพิธีกรรมทางศาสนาและตามที่ญาติผู้ป่วยต้องการ หรือตามที่ผู้ที่เกี่ยวข้องได้สั่งเสียไว้ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่

ปัญหาและอุปสรรค มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจัดอันดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ “ค่าใช้จ่ายขณะรักษาตัวอยู่ที่อโรคยศาล วัดคำประมง” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด) เป็นเพราะว่ากลุ่มตัวอย่างเห็นว่าเป็นสิ่งที่สำคัญมากสำหรับการเข้ารับการบำบัดรักษา เพราะค่าใช้จ่ายที่จะต้องนำมาใช้ในการรักษาโรคมะเร็งนั้นมีรายจ่ายที่สูง ซึ่งผู้ป่วยบางรายไม่สามารถที่จะหาเงินมาเป็นค่าใช้จ่ายในการรักษาได้ แต่ที่วัดคำประมงนั้นไม่มีนโยบายที่จะเรียกเก็บค่ารักษาจากผู้ป่วยและญาติ จึงทำให้สามารถที่จะมีโอกาสเข้ามารับการบำบัดรักษาได้ สอดคล้องกับ ณรงค์ศักดิ์ ธีระวงษ์^{๔๕} ได้ทำการวิจัยเชิงสำรวจให้กับทางอโรคยศาล วัดคำประมง ในระหว่างวันที่ ๑ พฤษภาคม – ๑๕ กันยายน ๒๕๕๑ เรื่องผลสัมฤทธิ์ในการบำบัดดูแลผู้ป่วยมะเร็งในอโรคยศาล วัดคำประมง พบว่า ค่าใช้จ่ายของผู้ป่วยขณะมาอนพักรับการดูแลบำบัดจากอโรคยศาล เฉลี่ย ๕,๔๕๔.๕๕ บาท ต่อคนส่วนมากเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางเฉลี่ย ๖,๒๖๗.๓๕ บาท ค่าใช้จ่ายเฉพาะอยู่ในอโรคยศาล ๓,๑๘๗.๒๔ บาท ส่วนค่าใช้จ่ายในการรักษาก่อนมาอโรคยศาลเฉลี่ย ๖๑,๐๒๑ บาท การศึกษานี้แสดงถึงว่า

^{๔๕}ณรงค์ศักดิ์ ธีระวงษ์, “ผลสัมฤทธิ์ในการบำบัดดูแลผู้ป่วยมะเร็งในอโรคยศาล วัดคำประมง”, (วัดคำประมง, ๒๕๕๑), หน้า บทคัดย่อ, ๒๖. (ถ่ายเอกสารเก็บเล่ม)

อโรคยศาลเป็นทางเลือกที่ช่วยให้ผู้ป่วยมะเร็งเสียค่าใช้จ่ายน้อย ที่ผู้ป่วยพอจ่ายได้ “ผู้ป่วยที่ไม่มีญาติมากอย่ให้ความช่วยเหลืออยู่ด้วยทำให้มีผลต่อการรักษาแตกต่างกัน” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่ามี ความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก) ทั้งนี้เนื่องจากเห็นว่าผู้ป่วยที่ไม่มีญาติมาให้การดูแลในขณะที่รับ การรักษานั้น จะมีความลำบากต่อการไปรับยา การร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ การช่วยเหลือตนเองใน บางขณะ เป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้ป่วยได้รับการรักษาอย่างไม่เพียงพอตามกระบวนการรักษา ซึ่งทำให้อาจมีผลต่อทั้งทางด้านจิตใจของผู้ป่วยและมีผลจากการรักษาที่ไม่ดีขึ้นบ้าง แต่อย่างไรก็ตามสังคม ของผู้ป่วยที่อโรคยศาล วัดคำประมง ก็ได้มีการดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกันดูแลญาติ พี่ น้อง จึงทำให้ สามารถช่วยเหลือผู้ป่วยที่ไม่มีญาติมากอย่ให้การดูแลได้รับความเอาใจใส่ในขณะที่กำลังรับการ บำบัดรักษาอยู่ด้วยกันเป็นอย่างดี “ระยะเวลาของการเป็น โรคมะเร็ง (stage) ของผู้ป่วยทำให้มีปัญหา ต่อการรักษาแตกต่างกัน” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่ามี ความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก) เพราะ อาจทราบว่าการเป็นโรคมะเร็งในระยะท้าย ๆ นั้นมีความยากลำบากต่อการรักษาเป็นอย่างมาก ย่อม มีผลในการรักษาที่จะให้อาการดีขึ้นเหมือนผู้ที่ เป็นโรคมะเร็งในระยะเริ่มแรกไม่ได้ แต่ทั้งนี้ก็ไม่ได้ สร้างปัญหาและอุปสรรคต่อกระบวนการรักษาเท่าใด เพราะในการบำบัดรักษานั้นได้มีการจ่ายยา ให้ผู้ป่วยและได้รับการติดตามดูแลอาการอย่างต่อเนื่องจากท่านหลวงตาและจิตอาสาที่มีความรู้ใน การรักษาอยู่เป็นประจำ เพียงแต่ต้องมีการดูแลอย่างใกล้ชิดเพิ่มขึ้นกว่าผู้ป่วยโรคมะเร็งรายอื่นที่ยัง ไม่มีอาการรุนแรงเกิดขึ้น “ผู้ป่วยที่ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมการบำบัดรักษาได้ในบางโอกาส ทำให้มีผลต่อการรักษาแตกต่างกัน” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่ามี ความเหมาะสมอยู่ในระดับ มาก) เนื่องจากการบำบัดรักษาของอโรคยศาล วัดคำประมงเป็นการรักษาแบบเป็นองค์รวม ที่จะต้องมีการเข้าร่วมการทำกิจกรรมหลาย ๆ อย่างที่ใช้ร่วมกันในการรักษา ผู้ป่วยที่ไม่สามารถเข้า ร่วมกิจกรรมการรักษาบางอย่าง สามารถพึงกระทำตามได้จากการปฏิบัติตามผู้ป่วยรายอื่นที่กำลังทำ กิจกรรมอยู่ โดยการฟังเสียงตามสายจากเครื่องขยายเสียง เช่นการฟังธรรมเทศนาจากท่านหลวงตา และการฝึกทำสมาธิตามคำบรรยาย เป็นต้น สอดคล้องกับ กาญจนา สังข์สิงห์^{๒๐} พบว่า ในการบำบัด เยียวยาโรคมะเร็งด้วยสมาธินั้น ผู้ให้ข้อมูลมีปัญหาและอุปสรรคใน ๓ ลักษณะคือ ๑) ใจตนเองไม่ เข้มแข็ง ๒) การรบกวนจากคนรอบข้าง และ ๓) ร่างกายไม่อำนวย ซึ่งเมื่อมีปัญหาและอุปสรรคใน การใช้สมาธิบำบัดเยียวยาโรคมะเร็งเกิดขึ้นพบว่า ผู้ให้ข้อมูลได้แก้ไขปัญหาลำบากเหล่านั้น ใน ๔ ลักษณะ คือ ๑) กำหนดจิตรู้เท่าทันเหตุการณ์ ๒) ประเมินการปฏิบัติของตนเอง ๓) ปรับเปลี่ยนช่วงเวลาให้เหมาะสม และ ๔) ให้ความสำคัญในการปฏิบัติ

^{๒๐} กาญจนา สังข์สิงห์, “ประสบการณ์ของผู้ป่วยมะเร็งในการบำบัดเยียวยาด้วยสมาธิ”, วิทยานิพนธ์ พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต, (การพยาบาลผู้ใหญ่ : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๘), หน้า ๑๖๐.

๕.๒.๓ ด้านผลผลิตของการดำเนินงานโครงการ

ตามความคิดเห็นของ ผู้ให้การรักษา ผู้ป่วย ญาติผู้ป่วย และจิตอาสา ผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ผ่านเกณฑ์การประเมิน สอดคล้องกับ สอดคล้องกับ ณรงค์ศักดิ์ ธีระวงษ์^{๒๐} ได้ทำการวิจัยเชิงสำรวจเรื่องผลสัมฤทธิ์ในการบำบัดดูแลผู้ป่วย มะเร็งในอโรคยศาล วัดคำประมง จากผลการศึกษาต้องการทราบอัตราการเสียชีวิต ความสงบขณะ เสียชีวิต ความพึงพอใจ ความไม่กลัวต่อการเจ็บป่วย และค่าใช้จ่ายของผู้ป่วยในการบำบัดดูแล

วิธีการศึกษาได้คัดเลือกผู้ป่วย ๑๗๗ คนจากผู้ป่วยทั้งหมด ๑,๑๑๒ คน (ร้อยละ ๑๕.๙๒) ผู้ป่วยที่เริ่มมาได้รับการดูแลบำบัดตั้งแต่ปลายปี ๒๕๔๗ – ๑๕ กันยายน ๒๕๕๑ ผู้ป่วย จะต้องได้รับการบำบัดดูแลนานกว่า ๑๐ วัน โดยแบ่งผู้ป่วยออกเป็น ๒ กลุ่ม

กลุ่มที่ ๑ เป็นผู้ป่วยที่เคยบำบัดดูแลและออกไปจากอโรคยศาลแล้วนานกว่า ๔ เดือน (ตั้งแต่ปลายปี ๒๕๔๗ – ๑๕ กันยายน ๒๕๕๑) ส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ ได้รับตอบกลับโดย ผู้ป่วยและญาติใกล้ชิด นำมาศึกษาจำนวน ๗๑ คน(ร้อยละ ๖.๓๘ ของผู้ป่วยมะเร็งทั้งหมด)

กลุ่มที่ ๒ เป็นผู้ป่วยที่กำลังอยู่ในอโรคยศาลหรือได้รับการบำบัดดูแลแล้วกลับบ้านไป ไม่เกิน ๗ วัน โดยการสัมภาษณ์ผู้ป่วยหรือญาติใกล้ชิดโดยตรง จำนวน ๑๐๖ คน (ร้อยละ ๙.๕๓ ของผู้ป่วยมะเร็งทั้งหมด) เริ่มจาก ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๑ – ๑๕ กันยายน ๒๕๕๑

ผลการศึกษาพบว่าผู้ป่วยในกลุ่มที่ ๑ มีผู้ป่วยมะเร็งระยะที่ ๔ ร้อยละ ๓๘.๐๓ ไม่ทราบ ระยะ ร้อยละ ๔๐.๘๕ (ระยะอื่น ๆ ร้อยละ ๒๑.๑๒) ระยะเวลาอยู่ในอโรคยศาลเฉลี่ย ๒๘.๒๕ วัน อัตราการเสียชีวิตร้อยละ ๖๗.๖๑ เสียชีวิตโดยสงบร้อยละ ๕๘.๓๓ ถ้าพิจารณาเฉพาะปี พ.ศ. ๒๕๔๘ - ๒๕๕๐ ผู้ป่วยจะเสียชีวิตร้อยละ ๘๖ ความพึงพอใจในการบำบัดดูแล ร้อยละ ๗๗.๔๖ และความไม่กลัวต่อการเจ็บป่วย ร้อยละ ๓๓.๘๐ (กลัวร้อยละ ๒๙.๕๘ ไม่ตอบร้อยละ ๓๖.๖๒)

สำหรับผู้ป่วยกลุ่มที่ ๒ มีผู้ป่วยมะเร็งระยะที่ ๔ ร้อยละ ๕๖.๖๐ ไม่ทราบระยะ ร้อยละ ๒๗.๓๖ (ระยะอื่น ๆ ร้อยละ ๑๖.๐๔) ระยะเวลาอยู่ในอโรคยศาลเฉลี่ย ๓๐.๐๖ วัน อัตราการเสียชีวิต ร้อยละ ๗.๕๕ เสียชีวิตโดยสงบร้อยละ ๑๐๐ ความพึงพอใจในการบำบัดดูแล ร้อยละ ๗๖.๔๒ และความไม่กลัวต่อการเจ็บป่วย ร้อยละ ๗๙.๒๔ ซึ่งเป็นเพราะผู้ป่วยสามารถทำใจยอมรับการเจ็บป่วย ได้แล้วก่อนมาอโรคยศาล ผู้ป่วยกลัวต่อการเจ็บป่วย ร้อยละ ๑๘.๘๗ (ไม่ตอบคำถามร้อยละ ๑.๘๕) หลังจากการบำบัดดูแลผู้ป่วยเปลี่ยนจากกลัวเป็นไม่กลัวต่อการเจ็บป่วย ร้อยละ ๑๐.๓๘ ยังคงกลัว

^{๒๐}ณรงค์ศักดิ์ ธีระวงษ์, “ผลสัมฤทธิ์ในการบำบัดดูแลผู้ป่วยมะเร็งในอโรคยศาล วัดคำประมง”, (วัดคำประมง, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ. (ถ่ายเอกสารเก็บเล่ม)

ร้อยละ ๘.๔๕ ค่าใช้จ่ายของผู้ป่วยขณะมานอนพักรับการดูแลบำบัดจากอโรคยศาล เฉลี่ย ๕,๔๕๔.๕๕ บาท ต่อคนส่วนมากเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางเฉลี่ย ๖,๒๖๗.๑๕ บาท ส่วนค่าใช้จ่ายในการรักษาก่อนมาอโรคยศาลเฉลี่ย ๖๑,๐๒๑ บาท

การศึกษานี้แสดงถึงผู้ป่วยมะเร็งส่วนมากเป็นระยะสุดท้าย มีอัตราการเสียชีวิตสูง แต่อัตราการเสียชีวิตโดยสงบก็สูงเช่นกัน อโรคยศาลช่วยผู้ป่วยลดความกลัวต่อการเจ็บป่วย มีความพึงพอใจต่อการบำบัดดูแลสูง ช่วยประหยัดค่าใช้จ่าย การศึกษาชี้ให้เห็นว่าอโรคยศาลเป็นทางเลือกที่ช่วยให้ผู้ป่วยมะเร็งระยะสุดท้ายมีจิตวิญญาณดีขึ้น และเสียค่าใช้จ่ายน้อย ที่ผู้ป่วยพอจ่ายได้ และสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ผู้บริหารโครงการ กล่าวคือ มีความพึงพอใจมากกับผลจากการรักษาผู้ป่วยที่ผ่านมา เนื่องจากมีผลการรักษาของผู้ป่วยออกมาดี ผู้ป่วยที่ยังมีชีวิตอยู่ก็มีความสุขที่ได้รับการรักษา ส่วนผู้ป่วยที่ตายไปก็ตายไปอย่างสงบสุข การรักษาด้วยยาสมุนไพร การควบคุมอาหารบางอย่าง การออกกำลังกายที่ช่วยรักษาและส่งเสริมทางด้านร่างกาย การประกอบพิธีกรรมการดื่มยา ก็เป็นการช่วยส่งเสริมด้านกำลังใจและความศรัทธา ทำให้ผู้ป่วยสบายใจขึ้น การสวดมนต์ การทำสมาธิ ก็ช่วยให้เกิดความสงบภายในจิตใจ ทำให้จิตใจผ่อนคลาย และมีผลทำให้ผู้ป่วยมีสุขภาพดีขึ้นได้ การฟังธรรมบรรยายก็ทำให้เข้าใจในความไม่แน่นอนของชีวิต และสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและความคิด เพื่อให้อยู่ได้กับชีวิตที่เหลืออยู่อย่างมีความสุข และเมื่อมีเพื่อนผู้ป่วยที่กำลังจะเสียชีวิตก็มาร่วมเป็นกำลังใจ และร่วมกันสวดมนต์ด้วยความสงบ เพื่อให้เพื่อนผู้ป่วยที่จะจากไปจากไปด้วยอาการที่สงบ ซึ่งทั้งหมดนี้นั้นได้ก่อให้เกิดนวัตกรรมใหม่ในการรักษาโรคมะเร็งขึ้นมาที่เสียค่าใช้จ่ายในการรักษาน้อย แต่ได้ผลที่ดีทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจไปพร้อม ๆ กัน โดยด้านผลผลิตของการดำเนินงานโครงการประกอบด้วย

ผลการรักษาผู้ป่วย มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ผ่านเกณฑ์การประเมินสอดคล้องกับ พระครูอินทสารวิจิตร อินฺทสโร (กิจไธ) ^{๒๒} ได้กล่าวเกี่ยวกับวิธีการรักษาด้วยการฟังธรรมและการทำสมาธิบำบัด ในบทสรุปผลการวิจัยว่า โรคทางกายบางอย่าง เมื่อนั่งสมาธิจนทำให้จิตสงบตั้งมั่น ไม่คิดมีจิตที่มันคงไม่เศร้าหมอง เกิดความอึดอึด มีความสุขจิตใจก็ผ่อนคลายเป็นผลให้หายจากโรคได้ การฟังธรรมจนเกิดความเข้าใจซาบซึ้งในธรรมเห็นคุณค่าและประโยชน์ เป็นเหตุทำให้ใจสงบระงับมีผลทำให้อาการของโรคทุเลาเบาบางลงจนหายได้ การฟัง โพชฌงค์ ๘ สัญญา ๑๐ และรักษาด้วยการปฏิบัติตามหลักธรรมต่าง ๆ เช่น สติปัฏฐาน ๔ สัมมปธาน ๔ อิทธิบาท ๔

^{๒๒} พระครูอินทสารวิจิตร อินฺทสโร (กิจไธ), “การรักษาโรคด้วยยาสมุนไพรและธรรมโอสที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๓๗.

อินทรี ๕ พละ ๕ และมรรคมงคล ๘ การปฏิบัติตามหลักธรรมเหล่านี้ จะทำให้เกิดปีติ สุขและความผ่อนคลายทั้งกายและใจมีจิตที่ผ่องใส ไม่มีความเศร้าโศกจึงเป็นผลดีแก่สุขภาพทำให้โรคต่าง ๆ หายได้ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจัดอันดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ “การได้รับฟังธรรมจากท่านหลวงตาปพนพัชร ทำให้ผู้ป่วยพร้อมเผชิญกับปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด) อาจเนื่องมาจากธรรมบรรยายของท่านหลวงตาทำให้ผู้ป่วยได้เกิดความคิดที่จะกล้าขึ้นต่อการเผชิญกับปัญหาของผลการรักษาที่อาจมีผลไม่ดีขึ้นของตนได้ “การได้รับฟังธรรมจากท่านหลวงตาปพนพัชร ทำให้ผู้ป่วยมีความเข้าใจในความไม่แน่นอนของชีวิต และมีกำลังใจเพิ่มมากขึ้นได้” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด) อาจเนื่องจากการคิดไตร่ตรองในธรรมบรรยายของท่านหลวงตาแล้วทำให้เกิดความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับความไม่แน่นอนของชีวิตที่ชัดเจนมากขึ้นกว่าเดิม ทำให้คิดปลงได้พร้อมกับมีกำลังใจเพิ่มขึ้น “การได้มีโอกาสประกอบพิธีกรรมการดัมยาสมุนไพรมทำให้ผู้ป่วยรู้สึกศรัทธาและเชื่อมั่นต่อการรักษามากขึ้น” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด) เนื่องจากพิธีกรรมในการดัมยาสมุนไพรมนั้นมีการสวดมนต์บูชาเทพฯ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จึงทำให้ผู้ป่วยเกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาต่อการรักษาที่จะต้องดัมยาสมุนไพรมที่ผ่านพิธีกรรมในการดัมยานี้ “การทำบุญใส่บาตรช่วยทำให้ผู้ป่วยมีจิตใจดีขึ้นได้” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด) เนื่องจากเวลาเช้าของทุกวันจะมีพระสงฆ์เดินทางออกบิณฑบาตตามสถานที่พักของผู้ป่วยและญาติ เพื่อเปิดโอกาสให้ได้มีการทำบุญ ใส่บาตร และกรวดน้ำอุทิศบุญกุศลที่ได้ทำให้กับตนเอง เจ้ากรรมนายเวร ฯลฯ ซึ่งมีผลทำให้สภาพจิตใจของผู้ป่วยนั้นดีขึ้นได้ “การสวดมนต์และการทำสมาธิช่วยทำให้จิตใจผู้ป่วยสงบขึ้นได้” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด) เนื่องจากช่วงเวลาประมาณ ๑๗.๐๐ น. ของทุกวันจะมีการสวดมนต์ เจริญสมาธิภาวนา และฟังธรรมบรรยายจากท่านหลวงตา มีผลทำให้ผู้ป่วยมีความสงบทางด้านจิตใจขึ้นได้เป็นอย่างมาก สอดคล้องกับ กิริติ กมลประเทืองกร^{๒๓} กล่าวว่า การสวดมนต์มีจุดประสงค์ที่หลากหลาย และมีอิทธิพลที่สำคัญอย่างยิ่งต่อชีวิตของพุทธศาสนิกชนผู้มีวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย และพิธีกรรมการสวดมนต์ถือว่าการธำรงพระพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวรได้ทางหนึ่ง เพราะว่าการสวดมนต์ เป็นการพรรณนาพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หลังจากการสวดมนต์จะมีอานุภาพทำให้เกิดความปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวงได้อย่างแน่นอน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ

^{๒๓}กิริติ กมลประเทืองกร, “คุณค่าของการสวดมนต์ ที่มีต่อพุทธศาสนิกชนในสังคมไทย : กรณีศึกษาพุทธศาสนิกชน วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑, บทคัดย่อ.

กาญจนา สังข์สิงห์^{๒๔} ศึกษาเรื่องประสบการณ์ของผู้ป่วยมะเร็งในการบำบัดเยียวยาด้วยสมาธิพบว่า ผู้ให้ข้อมูลรับรู้ถึงผลของการใช้สมาธิบำบัดเยียวยาโรคมะเร็งต่อร่างกายใน ๔ ลักษณะคือ ๑) หายจากโรคร้าย ๒) ลด/บรรเทาความทรมานทางกาย ๓) กระดูกละลื่นเนื้อแข็งแรง และ ๔) ช่วยให้นอนหลับได้ง่าย ผลทางด้านจิตใจและจิตวิญญาณมี ๒ ลักษณะ คือ (๑) จิตเข้มแข็งสู้มะเร็ง (๒) ไม่ปรุ่งแต่งกับอาการที่เป็น (๓) ปล่อยวาง ไม่ยึดติด ไม่กังวลกับโรคมะเร็ง และ (๔) เกิดปัญญารู้เท่าทันเหตุการณ์ และ ๒) การดำเนินชีวิตดีขึ้น

อรพิมณฑ์ (สุธรรมมา) พงษ์ประเสริฐ^{๒๕} ศึกษาเรื่องการเลือกวิธีการรักษาด้วยการแพทย์แผนไทยแนวพุทธ (สมาธิบำบัด) ของผู้ป่วยหญิงมะเร็งปากมดลูก พบว่า ภายหลังจากการนั่งสมาธิของผู้หญิงป่วยมะเร็งปากมดลูกส่วนใหญ่ปลงได้ และไม่กลัวตาย มองความตายเป็นเรื่องธรรมดา อีกทั้งสมาธิบำบัดยังสามารถช่วยให้พ้นทุกข์ จิตใจผ่อนคลาย ดำเนินชีวิตได้ตามปกติ พร้อมต่อสู้กับโรคและเข้าใจลึกซึ้งกับโรคมะเร็งปากมดลูกที่เป็นอยู่ เข้าสู่แก่นแท้ของธรรมอย่างแท้จริง เป็นการตายอย่างสงบ และได้กล่าวคำอำลาก่อนตาย และเชื่อว่าการฝึกจิตให้บริสุทธิ์ก่อนตายนั้นจำเป็นไปสู่การเกิดใหม่ในภพภูมิที่ดีในชาติหน้า “การรักษาแบบองค์รวมทำให้ผู้ป่วยมีสุขภาพที่ดีขึ้นกว่าเดิม” (กลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด) เนื่องจากรูปแบบกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรคนิยบาล วัดคำประมงได้นำมาใช้ร่วมในการรักษานั้น ส่งผลทำให้ผู้ป่วยมีสภาพร่างกายและจิตใจดีขึ้นมาก ได้สอดคล้องกับงานวิจัยของจรตแสง ผิวอ่อน^{๒๖} เรื่องการจัดการเพื่อการดูแลผู้ป่วยมะเร็งระยะสุดท้ายแบบองค์รวมกรณีศึกษา วัดคำประมง จังหวัดสกลนคร พบว่า ผลลัพธ์ต่อสุขภาพทางกายและใจ สรุปได้ว่า ความรู้ต่อการเจ็บป่วยทางกายของผู้ป่วยเป็นไปในทางที่ดีขึ้น รับประทานอาหารได้มากขึ้น น้ำดื่มน้ำขมิ้น ร่ายกายสดชื่น ก้อนเนื้อมะเร็งนิ่มลง ส่วนผลลัพธ์ความทุกข์ทางใจ ทุกข์น้อยลง เกิดความปล่อยวาง มีความตั้งใจที่จะต่อสู้กับโรคร้ายแต่ในขณะเดียวกันถ้ามีอาการลุกลามมากขึ้น ก็สามารถยอมรับและพร้อมที่จะจากไปอย่างสุข และได้สอดคล้องกับ

^{๒๔}กาญจนา สังข์สิงห์, “ประสบการณ์ของผู้ป่วยมะเร็งในการบำบัดเยียวยาด้วยสมาธิ”, วิทยานิพนธ์ พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต, (การพยาบาลผู้ใหญ่ : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๖๐.

^{๒๕}อรพิมณฑ์ (สุธรรมมา) พงษ์ประเสริฐ, “การเลือกวิธีการรักษาด้วยการแพทย์แผนไทยแนวพุทธ (สมาธิบำบัด) ของผู้ป่วยหญิงมะเร็งปากมดลูก”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (สตรีศึกษา : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๕๑, บทคัดย่อ.

^{๒๖}จรตแสง ผิวอ่อน, “การจัดการเพื่อการดูแลผู้ป่วยมะเร็งระยะสุดท้ายแบบองค์รวมกรณีศึกษา วัดคำประมง จังหวัดสกลนคร” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

จันทร์จิรัส จันทรจารุงศ์^{๒๗} กล่าวว่าการทำสมาธิ สมุนไพรบำบัด โยคะ และการออกกำลังกายแบบต่าง ๆ ทำให้ผู้ป่วยสามารถดูแลตนเองอย่างเป็นองค์รวมได้ และสอดคล้องกับ เพ็ญแข บัวภา^{๒๘} ได้ศึกษาผลการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมและวิธีการแพทย์ทางเลือกในผู้ป่วยมะเร็ง พบว่า จากการใช้ธรรมโอสกร่วมกับธรรมชาติบำบัดนั้นมีผลที่เกิดกับผู้ป่วยโรคมะเร็งดังนี้ ด้านกายดีขึ้น ทนต่อความทุกข์ทรมานจากการปวดได้ ด้านจิตมีจิตใจดีขึ้นมาก มีความสุขเพิ่มขึ้น ลดความทุกข์ ความเครียดได้ รู้จักตัวเอง ปล่อยวางอารมณ์ ยอมรับภาวะเจ็บป่วยได้ดีขึ้นและไม่กลัวความตาย ด้านปัญญา ทำให้รู้เท่าทันธรรมชาติของชีวิต โรคมะเร็ง ศึกษาเรียนรู้วิธีทำอาหารเพื่อตนเอง อยู่กับมะเร็งได้อย่างมีความสุข ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ผู้ป่วยได้รับกำลังใจจากกัลยาณมิตรและบุคคลที่เกี่ยวข้อง เห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น ซึ่งกระบวนการรักษาโดยวิธีแพทย์ทางเลือกองค์รวมในพุทธศาสนาและแพทย์แผนปัจจุบันเป็นสิ่งที่สามารถนำมาใช้ร่วมกันในการดูแลป้องกัน รักษาฟื้นฟูกายและจิตในผู้ป่วยโรคมะเร็งได้ “สภาวะจิตใจของผู้ป่วยดีขึ้นหลังจากเข้ามาอยู่ที่โรยศาล วัดคำประมง” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด) อาจเนื่องจากว่า ผู้ป่วยที่เมื่อเข้ามาอยู่ในโรยศาล วัดคำประมงแล้วได้มีความผ่อนคลายทางด้านจิตใจเกิดขึ้น เพราะเป็นการรักษาที่ตนเองเลือกได้ ไม่มีสิ่งใดที่ต้องบีบบังคับหรือกดดัน เนื่องจากมีสังคมที่เป็นหัวอกเดียวกันคอยให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันอยู่ รวมถึงไม่ต้องเป็นกังวลเกี่ยวกับค่ารักษาพยาบาลที่จะต้องหามาจ่าย เพราะที่นั่นเน้นให้การรักษาโดยไม่เรียกร้องสิ่งตอบแทนใด ๆ ทั้งสิ้น สอดคล้องกับ ท่านหลวงตาปพนพัชร จิรัชโม^{๒๙} ได้กล่าวว่า ผู้ป่วยมีสภาพจิตใจดีขึ้นเนื่องจากวัดคำประมงเป็นที่พึ่ง และเป็นความหวังที่แท้จริง และได้สอดคล้องกับ สายลม ภาณุมาศมณฑล^{๓๐} ได้อภิปรายผลการศึกษาของผู้ป่วยโรคมะเร็งว่า ความหวังทำให้ผู้ป่วยสามารถต่อสู้อุปสรรคต่าง ๆ ในชีวิตได้ รู้สึกมีกำลังใจ

^{๒๗}จันทร์จิรัส จันทรจารุงศ์, “ผลการส่งเสริมการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมต่อคุณภาพชีวิตผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับเคมีบำบัด”, ใน การดูแลผู้ป่วยโรคมะเร็งด้วยการแพทย์ผสมผสาน, จัดพิมพ์โดย สำนักการแพทย์ทางเลือก กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สุขุมวิทมีเดีย มาร์เก็ตติ้ง จำกัด, ๒๕๕๑) : ๒๒๑.

^{๒๘}เพ็ญแข บัวภา, “การดูแลผู้ป่วยทางกายและจิตแบบองค์รวมในพระพุทธศาสนาและวิธีการแพทย์ทางเลือก : ศึกษากรณีผู้ป่วยโรคมะเร็ง ณ ศูนย์ปฏิบัติธรรมสวนเวฬุวัน จังหวัดขอนแก่น ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

^{๒๙}สัมภาษณ์ พระปพนพัชร จิรัชโม, เจ้าอาวาสวัดคำประมง สกลนคร, ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๔.

^{๓๐}สายลม ภาณุมาศมณฑล, “ความสัมพันธ์ระหว่างความหวังกับการปรับตัวในผู้ป่วยที่ทราบว่าเป็นโรคมะเร็งเม็ดโลหิตขาว”, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๔), หน้า ๗๕ – ๗๖.

เข้มแข็งขึ้น และพร้อมที่จะเผชิญกับความเจ็บป่วยที่อาจจะเกิดขึ้นในวันข้างหน้าและเป็นพลังสำคัญในการปรับตัวต่อความเจ็บป่วยที่คุกคามชีวิตได้ “การได้ออกกำลังกายที่เหมาะสมกับสภาพร่างกาย เช่น ชีกง โยคะ แอโรบิก ช่วยทำให้ร่างกายผู้ป่วยแข็งแรงขึ้นและมีจิตใจที่สดชื่นขึ้น” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด) เนื่องจากการออกกำลังกายในท่าทางรูปแบบต่าง ๆ สามารถช่วยยืดเหยียดกล้ามเนื้อทำให้กล้ามเนื้อผ่อนคลายตัวลง และทำให้เลือดไหลเวียนได้ดีขึ้น ร่วมกับได้อากาศที่บริสุทธิ์ จึงทำให้ผู้ป่วยแข็งแรงและสดชื่นขึ้น รวมทั้งเกิดมีสมาธิจากการทำโยคะในท่าต่าง ๆ อีกด้วย สอดคล้องกับ สรณีย์ สายสร^{๓๑} กล่าวว่า การเดินจงกรมเป็นการออกกำลังกายแบบค่อยเป็นค่อยไปตามธรรมชาติ และเป็นการดูแลสุขภาพแบบเป็นองค์รวมคือร่างกายแข็งแรง มีอาพาธน้อย และอาหารย่อยง่าย ร่างกายไม่มีสิ่งหมักหมม ที่สำคัญการเดินจงกรมทำให้มีสมาธิตั้งอยู่ได้นาน และทำให้จิตปลอดโรค ซึ่งใน จังคมสูตร^{๓๒} ว่าด้วยการเดินจงกรมมี อานิสงส์แห่งการเดินจงกรม ๕ ประการ คือ ๑. เป็นผู้มีความอดทนต่อการเดินทางไกล ๒. เป็นผู้มีความอดทนต่อการบำเพ็ญเพียร ๓. เป็นผู้มีอาพาธน้อย ๔. อาหารที่กิน ดิบ เคี้ยว ลิ้มแล้วย่อยได้ง่าย ๕. สมาธิที่ได้เพราะการเดินจงกรมตั้งอยู่ได้นาน “การได้ร่วมทำกิจกรรมบำบัด เช่น หัวเราะบำบัด ดนตรีบำบัด ช่วยส่งเสริมกำลังใจของผู้ป่วยให้ดีขึ้นได้” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก) เนื่องจากการที่ได้เปล่งเสียงหัวเราะออกมา เหมือนกับเป็นการที่ได้ระบายและปลดปล่อยบางสิ่งออกมาจากตัวผู้ป่วย และการฟังดนตรีที่มีลักษณะทำนองต่าง ๆ ที่เหมาะกับการรักษาช่วยทำให้ผลการรักษาผู้ป่วยดีขึ้น สอดคล้องกับ นวลลักษณ์และคณะ^{๓๓} กล่าวว่า ในบทสรุปว่า จากกลุ่มทดลองที่ได้รับบำบัดทางสังคมด้วยดนตรี มีความเครียดลดลงและมีแนวโน้มพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี “ผู้ป่วยมีความวิตกกังวลลดลงหลังจากได้รับการรักษาที่ อโรคยศาล วัดคำประมง” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก) เนื่องจากรูปแบบการรักษาที่ใช้การสวดมนต์ การทำสมาธิภาวนา การฟังธรรมบรรยายนี้สามารถที่จะช่วยให้ช่วยลดความวิตกกังวลและก่อให้เกิดความสงบภายในจิตใจได้อีกด้วย สอดคล้องกับ

^{๓๑} สรณีย์ สายสร, การศึกษาเชิงวิเคราะห์ แนวทางการป้องกันและแก้ปัญหาภาวะความเจ็บป่วยในเชิงบูรณาการแนวพุทธ : ศึกษากรณีโรคมะเร็ง, ปรินญาตศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ปรัชญาและศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๘๑.

^{๓๒} อจ. ปญจก. (ไทย) ๒๒/๒๕/๔๑.

^{๓๓} นวลลักษณ์และคณะ, การศึกษาการจัดทำกลุ่มบำบัดทางสังคมด้วยดนตรีกับผู้ป่วยจิตเภท ณ ดิกรกกรมกลุ่ม โรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่น, (ขอนแก่น : โรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่น, ๒๕๔๔), หน้า ๔๑.

ณรงค์ดี ธีระวงษ์^{๓๔} พบว่า ผู้ป่วยลดความกลัวต่อการเจ็บป่วย และมีความพึงพอใจต่อการบำบัดดูแลสูง “ผู้ป่วยที่เสียชีวิตในช่วงขณะรับการรักษาที่ อโรคยศาล วัดคำประมง ส่วนใหญ่จะเสียชีวิตไปด้วยอาการที่สงบ” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก) เพราะเนื่องจากมีท่านหลวงตากอยควบคุมและให้ความดูแลอย่างใกล้ชิด กับทั้งมีเพื่อนผู้ป่วยร่วมกันสวดมนต์ให้ และเป็นกำลังใจที่อบอุ่นอยู่ในขณะนั้นด้วย สอดคล้องกับ สุวรรณ แนวจำปา^{๓๕} ได้กล่าวในบทสรุปงานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องของการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายใกล้ตายมีจุดมุ่งหมายสูงสุดอยู่ที่ “การตายดี” หรือ “การตายอย่างสงบ” คือผู้ป่วยไม่ต้องทุกข์ทรมานทางกายและทางใจมากเกินไป มีกายสงบ มีสิ่งแวดล้อมที่ดีอยู่ในท่ามกลางธรรมชาติ เต็มไปด้วยเสียงนกกริ้ง อากาศดี ท่ามกลางมิตรสหายครอบครัว บุคคลอันเป็นที่รัก ผู้ป่วยจิตใจสงบ ปลอ่ยวาง สิ้นภาระและปลอ่ยวางอย่างสิ้นเชิง และตายไปด้วยจิตผ่องแผ้ว เพราะจะเป็นหลักประกันว่า หลังจากตายแล้วจะไปสู่สุคติโลกสวรรค์ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ศศิธร เขมาภิรัตน์^{๓๖} กล่าวว่า การสวดมนต์น่าจะเป็นการดัดแปลงแห่งการตรัสรู้มารักษาอาหาร ผู้ป่วยที่พึงธรรมทั่วไป จิตใจสงบส่งใจไปตามธรรม แม้กายจะไม่หายป่วยแต่ก็เสียชีวิตอย่างมีสติสัมปชัญญะ และสอดคล้องกับ ณรงค์ดี ธีระวงษ์^{๓๗} พบว่า ผู้ป่วยมะเร็งส่วนมากเป็นระยะสุดท้าย มีอัตราการเสียชีวิตสูงแต่อัตราการเสียชีวิตโดยสงบก็สูงเช่นกันและ เสียชีวิตโดยสงบมีมากที่สุดต่อมาคือ ทูรันทุรายเล็กน้อย “ผู้ป่วยส่วนใหญ่นี่ที่เข้ารับการรักษาที่อโรคยศาล วัดคำประมง มีอาการของโรคที่ทุเลาขึ้น” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก) เนื่องจากรูปแบบการรักษาแบบองค์รวม โดยใช้สมุนไพรเป็นหลักร่วมกับสมาธิภาวนาของที่นี่นั้นช่วย มีผลทำให้อาการของโรคมะเร็งดีขึ้นจริง สอดคล้องกับณรงค์ดี ธีระวงษ์^{๓๘} จากการสำรวจพบว่า ผลสัมฤทธิ์ของการรักษาสำหรับผู้ป่วยที่พักรักษาตัวที่ อโรคยศาลและกำลังจะออก

^{๓๔}ณรงค์ดี ธีระวงษ์, “ผลสัมฤทธิ์ในการบำบัดดูแลผู้ป่วยมะเร็งในอโรคยศาล วัดคำประมง”, (วัดคำประมง, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ. (ถ่ายเอกสารเก็บเล่ม)

^{๓๕}สุวรรณ แนวจำปา, “การดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายใกล้ตายเชิงบูรณาการ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๒๒๑.

^{๓๖}ศศิธร เขมาภิรัตน์, “การศึกษาการเปรียบเทียบพุทธวิธีในการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมกับการแพทย์แผนไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘, หน้า ๕๑.

^{๓๗}ณรงค์ดี ธีระวงษ์, “ผลสัมฤทธิ์ในการบำบัดดูแลผู้ป่วยมะเร็งในอโรคยศาล วัดคำประมง”, (วัดคำประมง, ๒๕๕๑), หน้า บทคัดย่อ, ๒๑.

^{๓๘}ณรงค์ดี ธีระวงษ์, “ผลสัมฤทธิ์ในการบำบัดดูแลผู้ป่วยมะเร็งในอโรคยศาล วัดคำประมง”, (วัดคำประมง, ๒๕๕๑), หน้า ๒๔.

จากโรคยาศาล ที่มีอาการดีขึ้นเล็กน้อย, ดีขึ้น, ดีขึ้นมาก รวมกันมีมากกว่าครึ่ง คือร้อยละ ๕๓.๓๓ และ ศศิธร เขมาภิรัตน์^{๓๕} ได้กล่าวถึงพุทธวิธีบำบัดด้วยพระธรรมโอสถว่า เป็นวิธีแห่งปัญญา เป็นกิจกรรม เป็นสิ่งที่มนุษย์ปฏิบัติได้ด้วยตนเองเช่นการฟังธรรมและการปฏิบัติธรรม เป็นเหตุให้จิต ผ่องใส ผ่อนคลาย เป็นผลดีต่อสุขภาพ ศาสตร์ทางจิตวิทยาเชื่อว่าผู้ไม่เครียด ผ่อนคลายร่างกายจะ สร้างภูมิคุ้มกันสูงและส่งภูมิคุ้มกันต่อต้านโรคได้ในระดับสูง เป็นเหตุหนึ่งให้โรคทุเลาและหายได้ “กิจกรรมการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเจ็บป่วยทำให้ผู้ป่วยมีกำลังใจดีขึ้น” (กลุ่มตัวอย่างมีความ คิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก) เนื่องจากผู้ป่วยได้มีโอกาสพูดคุยและแลกเปลี่ยน ประสบการณ์การเจ็บป่วยกัน รวมถึงได้มีการให้กำลังใจซึ่งกันและกันจึงทำให้ผู้ป่วยมีกำลังใจที่ดี ขึ้นได้ และ“ผู้ป่วยสามารถนำความรู้จากการปฐมนิเทศมาปฏิบัติเพื่อดูแลตนเองได้” (กลุ่มตัวอย่างมี ความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก) เนื่องจากการปฐมนิเทศได้มีการแนะนำความรู้ รวมถึงข้อพึงควรปฏิบัติในขณะที่ทำการบำบัดรักษาอยู่ เพื่อให้ผู้ป่วยสามารถที่จะช่วยเหลือและดูแล ตนเองได้

ความพึงพอใจต่อกิจกรรมและการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ มีความเหมาะสมอยู่ใน ระดับมากที่สุด ผ่านเกณฑ์การประเมิน สอดคล้องกับ ณรงค์ศักดิ์ ธีระวงษ์^{๔๐} พบว่า ความพึงพอใจต่อ การรักษาของโรคยาศาล สำหรับผู้ป่วยที่ออกจากโรคยาศาลนานแล้ว (ตั้งแต่ ๔ เดือน - ๓ ปีเศษ) (พิจารณาจากการตอบแบบสอบถาม ๓๑ คน) มีความพึงพอใจมากและมากที่สุดรวมกัน จำนวนร้อยละ ๗๗.๔๖ และความพึงพอใจของผู้ป่วยที่กำลังพักรักษาตัวที่โรคยาศาล (พิจารณาจากผู้ป่วย ๑๐๖ คน) มีความพึงพอใจมากและมากที่สุดรวมกัน จำนวนร้อยละ ๗๖.๔๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจัด อันดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ “การเป็นแบบอย่างของการช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ของหลวงตาปพนพัชร จิรัชฌโม” “อโรคยาศาล วัดคำประมงเป็นสถานที่ให้การบำบัดรักษาผู้ป่วย โรคมะเร็งโดยไม่เรียกร้องสิ่งตอบแทน” “อโรคยาศาล วัดคำประมงเป็นสถานที่ให้ทุกแขนงอาชีพมี โอกาสมาศึกษาดูงาน” “สถานที่พักและบรรยาการของอโรคยาศาล วัดคำประมง” “การจัดโครงการ จิตอาสาของ อโรคยาศาล วัดคำประมง เป็นแหล่งเสริมสร้างจิตอาสาให้กับสังคม” “มีการนำวิธีทำ สมานิบำบัดมาใช้ร่วมในการรักษา” “ยาและสมุนไพรของโครงการที่ใช้ในการรักษาโรค” “พิธี

^{๓๕} ศศิธร เขมาภิรัตน์, “การศึกษาการเปรียบเทียบพุทธวิธีในการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมกับ การแพทย์แผนไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช- วิทยาลัย), ๒๕๕๘, หน้า ๘๑.

^{๔๐} ณรงค์ศักดิ์ ธีระวงษ์, “ผลสัมฤทธิ์ในการบำบัดดูแลผู้ป่วยมะเร็งในอโรคยาศาล วัดคำประมง”, (วัดคำประมง, ๒๕๕๑), หน้า ๒๕.

กรรมการฌาปนกิจศพของผู้ป่วยที่เสียชีวิตที่อโรคยศาล วัดคำประมง” (กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด) ส่วนข้อคำถาม “ความเอาใจใส่และการติดตามการรักษาอย่างต่อเนื่องของผู้ให้การรักษา” “มีการนำกิจกรรมหลากหลายรูปแบบมาใช้ในการรักษา” “บุคลากรผู้ทำหน้าที่ด้านต่าง ๆ ของ อโรคยศาล วัดคำประมง” และ “ความพึงพอใจกับกิจกรรมการปฐมนิเทศ” (กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก) อาจเนื่องจากว่ากิจกรรมการรักษาและการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ของอโรคยศาล วัดคำประมงนั้น เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดผลดีในการบำบัดรักษาผู้ป่วยโรคมะเร็ง และเกิดสิ่งที่เป็นประโยชน์กับสังคมและประเทศชาติอย่างมาก

๕.๒.๔ ด้านผลกระทบของการดำเนินงานโครงการ

ตามความคิดเห็นของผู้ให้การรักษา ผู้ป่วย ญาติผู้ป่วย และจิตอาสา ผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ผ่านเกณฑ์การประเมิน สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ผู้บริหารโครงการ กล่าวคือ ผู้ป่วยสามารถรู้หลักการในการดูแลตนเองและสามารถนำความรู้ไปบอกต่อกับผู้ป่วยรายอื่น ๆ ได้ มีทั้งหน่วยงานในภาครัฐและเอกชนได้มาศึกษาดูงานและนำรูปแบบในการบำบัดรักษาโรคมะเร็งของ อโรคยศาล วัดคำประมงไปใช้เป็นแนวทางในการบำบัดรักษาโรคมะเร็งกันหลายแห่ง บางหน่วยงานขอเป็นเครือข่ายและอาสาพาผู้ป่วยที่เป็นโรคมะเร็งเข้ามาทำการบำบัดรักษา ช่วยเป็นประชาสัมพันธ์ให้กับโครงการ และร่วมกันมาบริจาคสร้างที่พักอาศัยเพิ่มให้เพื่อเป็นที่รองรับผู้ป่วยและญาติที่มีมากขึ้นเรื่อย ๆ ในอนาคต มีจิตอาสาจากหลายแห่งเข้ามาศึกษาดูงานและทำในสิ่งที่เป็คุณประโยชน์ให้ตามที่ไ้จัดเตรียมกันเข้ามาของแต่ละแห่ง สื่อจากหลายแหล่งต่างเข้ามาถ่ายทำและเก็บข้อมูลเพื่อไปนำเสนอกันเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานภาครัฐมาช่วยในเรื่องของการทำงานวิจัยเกี่ยวกับตัวยาสมุนไพรให้อีกด้วย โดยด้านผลกระทบของการดำเนินงานโครงการประกอบด้วย

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ป่วยและญาติ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ผ่านเกณฑ์การประเมินซึ่งสอดคล้องกับ สรณีย์ สายสร^{๔๔} กล่าวในบทสรุปงานวิจัยว่า กระบวนการในการรักษาโรคมะเร็ง โดยการเสริมสร้างระบบภูมิคุ้มกันด้านนี้ ทำได้โดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทั้งทางร่างกายและจิตใจ รวมทั้งความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปอย่างกลมกลืน สอดคล้องกับวิถีของธรรมชาติ และให้อยู่ในดุลยภาพที่เหมาะสมและเกื้อกูลส่งเสริมซึ่งกันและกัน กล่าวคือ

^{๔๔}สรณีย์ สายสร, การศึกษาเชิงวิเคราะห์ แนวทางการป้องกันและแก้ปัญหาภาวะความเจ็บป่วยในเชิงบูรณาการแนวพุทธ : ศึกษากรณีโรคมะเร็ง, ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ปรัชญาและศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๔๒๕ - ๔๒๖.

พฤติกรรมทางร่างกาย ต้องเอาใจใส่ตั้งแต่เรื่องของการรับประทานอาหารที่มีประโยชน์และไม่เป็นโทษแก่ร่างกาย การออกกำลังกาย การล้างพิษ เป็นต้น ส่วนทางด้านจิตใจ ก็ต้องให้ความสำคัญอย่างมากเช่นกัน โดยต้องพยายามฝึกมองโลกในแง่ดีมีกำลังใจที่เข้มแข็ง หมั่นทำสมาธิเพื่อให้จิตใจสงบเบิกบาน และคลายความเครียด รวมทั้งการพยายามเข้าใจถึงสังขาร และความเป็นไปต่าง ๆ ของโลก เพื่อให้จิตใจเบาสบาย และสงบสุขส่วนในด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมนั้น ผู้เป็นมะเร็งก็ควรมีสติที่จะเลือกใกล้ชิดกับสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ ซึ่งเกื้อกูลต่อสุขภาพที่ดี หลีกเลี่ยงที่จะเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมที่เป็นมลพิษ และอันตรายต่อสุขภาพเท่าที่จะทำได้ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจัดอันดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ “ผู้ป่วยและญาติทราบถึงวิธีการปรับตัวเพื่อลดความเสี่ยงจากการเป็นโรคมะเร็ง” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก) เนื่องจากการที่ได้เข้ามารับการบำบัดรักษา ทำให้ผู้ป่วยทราบข้อมูลเหล่านี้จากการให้ความรู้ของทางโครงการหมอและพยาบาลที่มาตรวจโรค รวมถึงการแนะนำ บอกกล่าวจากผู้ป่วยและญาติผู้ป่วยที่กำลังรับการรักษาอยู่ร่วมกันในขณะนั้น แล้วสามารถนำมาใช้ในการปรับตัวเพื่อลดความเสี่ยงจากการเป็นโรคมะเร็งได้อย่างมีความเข้าใจมากขึ้น “ผู้ป่วยทราบถึงวิธีการปฏิบัติตัวเพื่อทำให้ตนมีสุขภาพดีขึ้น” “ผู้ป่วยและญาติสามารถนำแนวทางการบำบัดรักษามาใช้ให้เหมาะกับวิถีประจำวันได้” สอดคล้องกับ กาญจนา สังข์สิงห์^๒ จากผลการศึกษาพบว่า เมื่อผู้ให้ข้อมูลได้รับผลจากการใช้สมาธิบำบัดแล้ว ผู้ให้ข้อมูลยังคงสามารถใช้สมาธิบำบัดขยายต่อไป มีวิถีชีวิตที่ลงตัวในการบำบัดขยายโรคมะเร็งใน ๒ ลักษณะ คือ ๑) เชื้อเรื่องบาป บุญ เวิร์กรรม ๒) ปฏิบัติตามหลักศาสนาใน ๔ ลักษณะ คือ (๑) รักษาศีล ๕ (๒) ทำบุญเป็นนิจ (๓) สวดมนต์ไหว้พระเป็นกิจวัตร (๔) พยายามหาโอกาสเข้าโครงการปฏิบัติธรรม และ (๕) การให้ความรักและช่วยเหลือผู้อื่น “ผู้ป่วยและญาติสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการบำบัดรักษาไปเผยแพร่สู่สังคม” และ “ผู้ป่วยและญาติสามารถนำหลักการทำสมาธิไปใช้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก) อาจเนื่องจากเห็นว่า ผู้ป่วยได้ทราบข้อมูลและมีการปฏิบัติตัวเพื่อลดความเสี่ยงจากการเป็นโรคมะเร็ง พร้อมกับการได้นำกิจกรรมในการรักษา อาทิเช่น การทำสมาธิบำบัด การออกกำลังกายมาใช้ในบางโอกาสกับชีวิตประจำวัน จึงทำให้ผู้ป่วยมีสุขภาพที่ดีขึ้นได้ พร้อมกับสามารถที่จําแนกรู้และประสบการณ์ที่ได้ในครั้งนี้ไปแนะนำหรือบอกเล่าในสิ่งที่ตนได้ไปสัมผัสมาจากการเข้ามารับการบำบัดรักษาให้กับผู้ป่วยมะเร็งคนอื่น ๆ และกับบุคคลทั่วไปในสังคมได้

^๒ กาญจนา สังข์สิงห์, “ประสบการณ์ของผู้ป่วยมะเร็งในการบำบัดขยายด้วยสมาธิ”, วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต, (การพยาบาลผู้ใหญ่ : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๖๐.

ความสนใจในการเป็นจิตอาสาช่วยเหลือโครงการ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดผ่านเกณฑ์การประเมิน สอดคล้องกับ สรณีย์ สายสร^๓ ที่ได้กล่าวไว้ในบทสรุปเกี่ยวกับ พระศาสดาพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในฐานะของ “หมอ” หรือ “แพทย์” ดังสมณนามว่า “สัพพโรคติ กิจจโก” และ “สัพพโลกติกิจจโก” ซึ่งแปลว่า ผู้บำบัดสรรพโรคให้แก่สัตว์โลกทั้งปวงด้วยพระมหากรุณาธิคุณ ในการประทานแนวทางและพุทธวิธีเพื่อดูแลรักษาสุขภาพทั้งกายและใจดังกล่าว เพื่อประโยชน์สุขและความพ้นทุกข์ของสรรพชีวิตทั้งปวง นั่นเอง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจัดอันดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ “ท่านต้องการเป็นจิตอาสาเพื่อช่วยเป็นแรงเสริมในด้านต่าง ๆ ให้กับ อโรคยศาล วัดคำประมง” “เพื่อต้องการทดแทนพระคุณให้กับ อโรคยศาล วัดคำประมง” “ต้องการใช้ความสามารถที่มีอยู่เพื่อสร้างประโยชน์ให้กับส่วนรวมและสังคม” “เพื่อต้องการแบ่งเบางานที่มีอยู่มากของ อโรคยศาล วัดคำประมง” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด) ส่วน “ท่านต้องการเป็นจิตอาสาเพื่อเป็นการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม” และ “ต้องการนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับสังคม” (กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก) อาจเนื่องจาก เห็นว่ามีความต้องการช่วยเป็นแรงเสริมให้กับ อโรคยศาล วัดคำประมงเพื่อ ทดแทนพระคุณให้กับท่านหลวงตาที่ได้ให้การรักษาโดยไม่คิดค่ารักษาพยาบาล เปิดโอกาสให้ได้ ศึกษาดูงาน พร้อมกับเป็นการได้นำความรู้และความสามารถที่ตนมีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์กับ สังคม ซึ่งเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระงานที่มีอยู่หลายอย่างให้กับ อโรคยศาล วัดคำประมงได้

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

จากผลการศึกษาการประเมินโครงการบำบัดรักษาผู้ป่วยโรคมะเร็งแบบองค์รวม บนฐานสมานัตตบารมีของ อโรคยศาล วัดคำประมง จังหวัดสกลนคร มีข้อเสนอแนะดังนี้

๑. ด้านปัจจัยนำเข้าของการดำเนินงานโครงการ

พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากทางโครงการมีการเตรียมความพร้อมล่วงหน้าไว้อย่างดีเยี่ยม แต่เนื่องจากขณะนี้ผู้เข้ารับการรักษาที่เพิ่มมากขึ้น ท่านหลวงตาจึงมีภาระ

^๓สรณีย์ สายสร, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ แนวทางการป้องกันและแก้ปัญหาภาวะความเจ็บป่วย ในเชิงบูรณาการแนวพุทธ : ศึกษากรณีโรคมะเร็ง”, ปริญาญานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ปรัชญาและศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๘), หน้า ๔๒๕.

งานมากขึ้นตามไปด้วย จึงควรที่จะมีหน่วยงานที่มีความสามารถร่วมเป็นแรงเสริมให้กับท่านหลวงตาในงานด้านการดูแลรักษาผู้ป่วยโรคมะเร็งเพิ่มขึ้น เพื่อที่จะได้ให้ท่านหลวงตาได้มีเวลาพักผ่อน และวางแผนงานที่มีอยู่มากอีกด้วย รวมถึงควรที่จะได้รับความช่วยเหลือทางด้านงบประมาณจากหน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของทางรัฐบาล เพื่อที่จําแนงบประมาณนั้น มาสนับสนุนกับทางโครงการอย่างเป็นรูปธรรม โดยจากความเป็นจริงที่ปรากฏให้เห็นแล้วว่า มีหน่วยงานจากทางภาครัฐหลายหน่วยงานที่ต่างเข้ามาศึกษาดูงานแต่ไม่เคยได้รับเงินสนับสนุนจากทางภาครัฐอย่างเป็นทางการเลย และเพื่อที่จะได้ให้ทางโครงการได้นำมาใช้ในการดำเนินงานที่จะช่วยเหลือสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทนได้มากขึ้น ซึ่งเป็นการทำประโยชน์เพื่อสังคมอย่างแท้จริง และยังช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายจำนวนมากที่จะต้องนำมาใช้ในการดูแลผู้ป่วยโรคมะเร็งให้กับประเทศชาติในทางอ้อมได้อีกด้วย

๒. ด้านกระบวนการดำเนินงานของโครงการ

พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด แต่เนื่องจากตัวอาสาสมัครบางองค์ที่หายากและมีราคาแพงที่จะต้องนำมาใช้กับผู้ป่วยที่กำลังบำบัดรักษาอยู่ที่โรยศาล วัดคำประมง และที่เคยมารับการรักษาแล้วและได้มีการแจ้งขอรับยาเพื่อจะให้มีการจัดส่งไปให้นั้นมีจำนวนมาก จึงควรที่จะมีการได้รับความช่วยเหลือในการจัดหาตัวดังกล่าวเพื่อให้มีไว้ใช้ในการรักษาผู้ป่วยได้อย่างต่อเนื่อง และเพื่อเป็นการลดปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้จากการขาดตัวที่สำคัญดังกล่าวในช่วงเวลาถึงคราวที่มีความจำเป็นต้องนำมาใช้

๓. ด้านผลผลิตของการดำเนินงานโครงการ

พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด แต่จากข้อคำถาม ผู้ป่วยสามารถนำความรู้จากการปฐมนิเทศมาปฏิบัติเพื่อดูแลตนเองได้ มีค่าคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด ซึ่งบอกให้ทราบว่าควรต้องมีการให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องของการปฐมนิเทศเพื่อให้ผู้ป่วยได้ทราบข้อมูลและความรู้ในด้านต่าง ๆ ที่สามารถจะนำมาช่วยเหลือตนเองและเพื่อเป็นการปฏิบัติตนให้มีความสอดคล้องในการบำบัดรักษาโรคที่มาในครั้งนี้ได้มากขึ้น

๔. ด้านผลกระทบของโครงการ

พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยข้อที่มีคะแนนน้อยที่สุดคือ “ผู้ป่วยและญาติสามารถนำหลักการทำสมาธิไปใช้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น” อาจแสดงให้เห็นว่า การนำสมาธิ มาใช้ร่วมในการบำบัดรักษามีความจำเป็นสำหรับผู้ป่วยและญาติแต่ขาด

ความชำนาญและความรู้ในการปฏิบัติ ซึ่งอาจรวมถึงพื้นฐานของการปฏิบัติธรรมของแต่ละคนไม่เท่ากัน หรือบางคนอาจไม่เคยได้รับการฝึกทำสมาธิมาก่อน จึงควรที่จะมีผู้ให้ความรู้ทางด้านนี้และคอยชี้แนะในขณะฝึกปฏิบัติทำสมาธิอย่างทั่วถึงกับผู้ป่วยทุกคน โดยอาจมีการเปิดโอกาสให้ผู้ป่วยญาติผู้ป่วย หรือบุคคลที่สนใจมารับการอบรมเพิ่มความรู้ และสามารถที่จะเป็นผู้ช่วยในงานกิจกรรมนี้ เพื่อให้ผู้ที่เข้ารับการบำบัดรักษาอยู่ได้เกิดความรู้และประสบการณ์อย่างแท้จริงในการนำสมาธิบำบัดมาใช้ในการรักษาโรคกับตนเอง และสามารถที่จะนำวิธีการดังกล่าวไปแนะนำกับผู้อื่นได้อย่างมั่นใจและถูกต้องตามแนวทางของการปฏิบัติธรรมอีกด้วย

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะโครงการวิจัยในครั้งต่อไป

๑. ควรมีการติดตามประเมินโครงการนี้ต่อไปทุก ๓ ปี เพื่อที่จะได้เป็นการร่วมสร้างประโยชน์ส่วนรวมให้กับอโรคยศาล วัดคำประมง ที่จะได้มีข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานของโครงการที่หลากหลายและทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบันเพิ่มขึ้น ในการที่จะนำข้อมูลเหล่านี้ไปพิจารณาใช้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์กับการดำเนินงานของโครงการได้ตามความเหมาะสม

๒. ควรมีการประเมินโครงการในรูปแบบอื่น ๆ สำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

๓. ควรศึกษาการประเมินโครงการที่เกี่ยวกับการบำบัดรักษาผู้ป่วยโรคมะเร็งแบบองค์รวมแนวพุทธ จากสถานบำบัดรักษาที่ยังที่ต่าง ๆ ที่เปิดให้บริการอยู่อีกหลายแห่งให้มากขึ้น เพื่อเป็นการวัดและประเมินผลคุณภาพของโครงการโดยรวมอย่างแท้จริง ซึ่งจะได้เป็นฐานข้อมูลให้กับผู้ที่ทำการวิจัยและค้นคว้าในหัวข้อเรื่องที่มีความใกล้เคียงกันได้มากขึ้น และเป็นแหล่งข้อมูลให้กับผู้ที่ต้องการทราบข้อมูลล่วงหน้าก่อนที่จะตัดสินใจในการเลือกสถานที่บำบัดรักษาเพื่อให้มีความเหมาะสมกับความต้องการของตนเองได้อย่างถูกต้อง และเพื่อที่จะเป็นฐานข้อมูลที่มีประโยชน์ให้กับสังคมในด้านต่าง ๆ อีกมากต่อไป